

AZ ÓVODA- ÉS ISKOLAKERTEK KÖRNYEZETI NEVELÉSI TEVÉKENYSÉGBEN BETÖLTÖTT JELENTŐSÉGE, SZEREPE

**ISKOLAKERTI
ALAPOZÓ
ALPROGRAM
IV. ÜTEM – 2022
60 ÓVODAKERT +
60 ISKOLAKERT
FEJLESZTÉSE**

Szerkesztők:

dr. Halbritter András Albert

Mátyás Izolda Beáta

Pauliczky Nóra

Borítóterv és grafikai tervező: Bauer Csilla

Fotók: résztvevő óvodák és iskolák, Iskolakertekért Alapítvány,
Herman Ottó Intézet

Kiadó: Iskolakertekért Alapítvány

Székhely: 1172 Budapest, Petri u. 2.

Kiadásért felelős: Pauliczky Nóra

Felelős szerkesztő: Mátyás Izolda Beáta

2022

KÖSZÖNTŐ

Kedves Olvasó!

A fenntartható társadalom felé vezető átalakulást az oktatással, neveléssel és szemléletformálással kell kezdeni. Utóbbi nemcsak az éghajlatváltozásról és a cselekvés szükségességének okairól nyújt információt, hanem képessé tesz a változtatásra és elősegíti a környezettudatos életmódot. A kormányzati környezetvédelmi szakpolitika kiemelt hangsúlyt fektet a környezeti nevelésre és a szemléletformálásra.

A környezeti nevelési programokon keresztül ugyanis erős kapocs jön létre az ember és a természet között. Már az óvodai nevelés szilárd alapot ad a környezettudatos szemlélethez, amelyet tovább gazdagíthatnak a lépcsőzetesen egymásra épülő, az általános és középiskolákra kiterjesztett környezeti nevelési programok. A Zöld Óvoda program alapozza meg azt a környezettudatos szemléletet, amelyre az általános és középiskolákban az Ökoiskola program épül. Az iskolakert-fejlesztési program nagyszerűen illeszkedik a környezeti nevelési programok sorába: a diákok a gyakorlatban szerzett tapasztalatok segítségével rögzítik az elméletben tanultakat. Az iskolakertek számtalan lehetőséget kínálnak a természeti környezetben végzett tevékenységekre, és a csoportos munkának köszönhetően jelentős a közösségformáló szerepük is.

A városi kertészkedés különféle formáinak ösztönzését is elősegíti a program, mivel van olyan iskola, amelynek a saját kertjén kívül egyéb helyszín is a rendelkezésére áll, például önkormányzat által biztosított művelhető terület. Az iskolakert-hálózat alappilléreként működő mentorkertek helyi műhelyként, nyílt iskolakertként várják az érdeklődőket, ezzel is biztosítva a hálózat hosszú távú fenntarthatóságát. Az iskolakerti környezeti nevelés jó gyakorlatainak megosztását segítik az iskolakerti találkozók és közös rendezvények, iskolakert-látogatások és tapasztalatcserék, a kiadványok és a hálózat honlapján megosztott videók. Együttműködve, közösen munkálkodva, tapasztalatainkat megosztva hozzájárulhatunk egy fenntartható jövőkép megvalósításához.

Dr. Raisz Anikó, környezetügyért és körforgásos gazdaságért felelős államtitkár

ÓVODA- ÉS ISKOLAKERTEKEL AZ ÉLET SZOLGÁLATÁBAN!

Az óvodák, iskolák pedagógusaira egészen különös fontosságú feladat hárul: a jövő magjai – a gyerekek – vannak rájuk bízva, őket tanítják, nevelik! Nem mindegy, hogy ezeket a kis magvakat hogyan és hova vetik el, hiszen a magokban szunnyadó élet növekedéséhez és kiteljesedéséhez élő közegre van szükség, mint amilyen egy óvodakert vagy iskolakert is.

Mi is az az iskolakert? Minden olyan kert, ahol a gyereket bekapcsoljuk az élő folyamatokba, bevonjuk a gondozásába és hagyjuk, hogy tapasztalataikat értelmezve lehessenek jelen.

Az óvoda pedagógiai programja számos ponton kapcsolódik az élő környezethez, tevékenykedtetéshez, így könnyen, játékosan szervezhető a közösen gondozott kert köré az óvodás korú gyermekek hétköznapja.

Kisiskolás korban a gyerekek figyelme, feladatra való összpontosító képessége nő. Aprólékosabb munkákat is rájuk lehet bízni. Az iskolapadban tanult tantárgyakat a kertben jól össze lehet kötni, életszerűvé, élmény alapúvá tenni.

Felső tagozatban és középiskolában már hangsúlyosabban megjelenhetnek az iskolakerti természettudományos kísérletek, valamint a megalapozott kertészeti- és pénzügyi-gazdasági tervezés. A nevelési programoknak fontos szerepe van a pályaaorientációban is.

Minden egyes ember, minden gyerek és minden kert számít és hozzájárulhat ahhoz, hogy a világ élhetőbbé váljon.

Az iskolai változást elindíthatja akár 4 kisdíák is egy törött széklábbal feltört kiskert létrehozásával (mint a Győr-Ménfőcsanakai Általános Iskolában), de igazi áttörést jelenthet, ha az iskolakertek ügye országos figyelmet kap, ahogy ez megtörtént az Országos Iskolakert-fejlesztési Program eddigi megvalósult négy üteme során .

Az ORSZÁGOS ISKOLAKERT-FEJLESZTÉSI PROGRAM, Iskolakerti Alapozó Alprogramjának IV. ütemében (2022) is az iskolai és az óvodai csoportok egyaránt támogatáshoz jutottak, így hazánkban újabb 60 iskolakert és 60 óvodakert került kialakításra, fejlesztésre.

Ezzel együtt, a négy ütem során, összesen 287 intézmény környezeti nevelésének megújulását segítette a program.

AZ ISKOLAKERTI ALAPOZÓ ALPROGRAM

IV. ÜTEMÉNEK TÁMOGATÓI ÉS MEGVALÓSÍTÓI

Energiaügyi Minisztérium

Az energiaügyi miniszter a környezetvédelemért való felelőssége keretében segíti a környezeti tudatosság fejlesztését szolgáló nevelési módszereket, és ahhoz kapcsolódó programokat valósít meg; a célok megvalósítása érdekében együttműködik az oktatási intézményekkel, a helyi önkormányzatokkal, az üzleti szférával és a civil szervezetekkel.

A környezeti nevelési programokon keresztül erősödik az ember és környezet közötti kapcsolat, alapjaiban változik meg a környezethez való viszony. Ehhez a szemléletváltáshoz a kisgyermek-kori alapozás, az óvodai nevelés szilárd alapokat adhat, amelyekre tovább építhetők az általános és középiskolákra kiterjesztett környezeti nevelési programok. Erre a logikára épülnek fel a környezetügyért felelős tárca által korábban indított, fenntartott és támogatott környezeti nevelési programok, amelyek az óvodás kortól egészen a középiskoláig szólítják meg a köznevelési intézmények diákjait. A Zöld Óvoda program megalapozza azt a környezettudatos szemléletet, tudást, amelyre az általános és középiskolákra vonatkozó Ökoiskola program épül.

„Zöld óvodás vagyok! – Bajusz Jázmin, 6 éves”

Forrás: zoldovoda.hu

Ezt egészíti ki a BISEL program, a „Ments meg egy kertet!” program, a különböző környezeti nevelési pályázatok és nem utolsósorban az Iskolakert-fejlesztési Program.

Forrás: bisel.hu

Fotó: Dr. Kriska György

A környezettudatosságra és fenntarthatóságra nevelés az Energiaügyi Minisztérium környezetvédelmi céljait támogatja azon túl, hogy a köznevelés és a Nemzeti Alaptanterv kiemelt fejlesztési területe is.

Iskolakerti Alapozó Alprogram

Kék Bolygó Klímavédelmi Alapítvány

KÉK B **LYGÓ**
KLÍMAVÉDELMI ALAPÍTVÁNY

A Kék Bolygó Klímavédelmi Alapítvány (KBKA) célja a magyar társadalom környezeti és fenntarthatósági problémákkal való megismertetése, a helyi közösségek bevonása ezek megoldására.

Ennek érdekében az Alapítvány kiemelten támogatja a klímaváltozással összefüggő ismeretek többszintű oktatásának kialakítását és fejlesztését, a társadalom környezettudatosságának fejlesztését, az egyének és a társadalom értékszempléletének, viselkedésének, termelői és fogyasztói szokásainak, törekvéseinek megváltoztatását, a társadalom és a környezet közötti új viszonyrendszer kialakítását, a klímaváltozás hatásaival szemben való fellépést, valamint az alkalmazkodás helyi és országos közösségi programjait.

...a korban, amikor szóban már szinte minden mellé odabiggyeszti a fenntarthatóság, amúgy nehezen meghatározható fogalmát, hajlamosak vagyunk elmenni a pofon egyszerű dolgok mellett. Mi, a Kék Bolygó Klímavédelmi Alapítványnál tudjuk, hogy közös jövőnk a tudományos akadémiák

kutatóintézetein, nagy energetikai mamutcégek vezetői értekezletein, felelősen gondolkodó start-upok ötletelgetésein éppúgy múlik, miként a Pitypang csoport 4 évesein vagy a 3./B kisiskolásain. Mindenkinek megvan a saját dolga a „világ megmentésének” nagy feladatában.

A folyóink tisztítása vagy a PET-palack gyűjtés, pont annyira fontos, mint egy ovikertet felásni, vagy az iskolai magaságyásba paradicsom palántát ültetni. Hisszük ugyanis, hogy a vetemények mellett tanított óvodások és iskolások jó eséllyel majd nem szennyezik a vizeinket és nem szemetelnek tele határainkat. Játszva tanulnak.

Az Iskolakert-fejlesztési Program révén megtanultuk, hogy egy szép kert sokkal több örömet és hasznos tudást ad, mint amennyi energiát és időt igényel. Ezért nagy örömmel támogatjuk az iskolai és óvodai kertek minél szélesebb körben való népszerűsítést a programon keresztül.

Az Országos Iskolakert-fejlesztési Program IV. ütemében a Kék Bolygó Klimavédelmi Alapítvány biztosította a támogatást az eszközcsomagokhoz a 120 résztvevő intézmény számára.

PontVelem Nonprofit Kft.

A PontVelem Nonprofit Kft. hozta létre,
fejleszti és üzemelteti a PontVelem Okos Programot.

A **PontVelem Okos Program** egy országos program általános iskolás diákoknak és tanáraiknak, bevonva a diákok szüleit is. A program értékes ajándékokkal játékos formában ösztönöz a szelektív hulladékgyűjtésre, a pénzügyi tudatosságra és a fenntartható életmódra, miközben hangsúlyozza az egymást segítő karitatív tevékenységek fontosságát. A programba eddig több mint 1.100 iskola közel 50 ezer diákja, tanára regisztrált.

A program keretében működő **BankVelem** pénzügyi tudatosságot fejlesztő program 2016-ban a Child&Youth Finance International (130 országban működő nemzetközi szervezet) pályázatán a civil szervezetek kategóriában a legjobb európai programként került be a döntőbe.

A program keretében működő **GyűjtsVelem** szelektív hulladékgyűjtésre ösztönző programot 2016-ban a European Week For Waste Reduction kezdeményezés keretében a bírálók a kategóriájában a legjobb 3 közé sorolták.

A PontVelem Okos Program 2019-ben elnyerte az Edisonplatform leginnovatívabb fenntarthatósági program díját.

A PontVelem Nonprofit Kft. stratégiai együttműködés keretében az EMMI Köznevelésért Felelős Államtitkárságával szervezi a következő **országos fenntarthatósági szemléletformáló programokat**:

- A tanév rendjében megrendezésre kerülő **Fenntarthatósági Témahét** 2016-tól évente, 2022-ben már a 7. alkalommal. A rendezvény fővédnöke Áder János Köztársasági Elnök, a regisztrált iskolák száma meghaladta az 1800-at, a résztvevő diákok száma közelíti a 400 ezret.
- A **Világ Legnagyobb Tanórāja** 2015-től évente sok ezer általános iskolai osztály részvételével, 2022-ben 8. alkalommal került megrendezésre.
- A PontVelem Nonprofit Kft. stratégiai együttműködés keretében a Digitális Jólét Programirodával, a Digitális Oktatási Stratégia bevezetésének támogatására fejlesztette és üzemeltette a **Mobidik – Mobil Digitális Iskola** programot.

A PontVelem Nonprofit Kft. stratégiai együttműködés keretében az UNESCO Magyar Nemzeti Bizottságával működteti az **UNESCO társult iskolák hálózatát**, szervezi a kapcsolódó programokat és rendezvényeket.

A IV. ütemre való pályázati jelentkezés feltétele volt a Fenntarthatósági Témahétre való regisztráció is. A 2022. évi Fenntarthatósági Témahét keretében meghirdetésre került a „Kertkóstolgotó” program elem, amelyen bármilyen korosztályú iskolás csoport (osztályközösség, szakkör) részt vehetett, egy saját tervezésű, legalább 1 m² -es iskolakert létrehozásával.

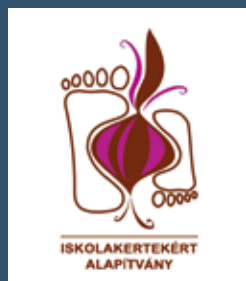
A Kék Bolygó Alapítvány megbízásából a PontVelem Nonprofit Kft. végezte az Iskolakerti Alapozó Alprogram IV. ütemében az eszközök beszerzését és célba juttatását a 120 intézmény részére.

Kalotaszentkirályi kertkóstolgotók – az egyik nyertes csapat

Iskolakertekért Alapítvány

Az Iskolakertekért Alapítvány 2015-ben azzal a céllal jött létre, hogy segítse az egykor széles körben elterjedt iskolakerti oktatás újjászületését.

Alapítványunk támogatja:

- új kertek létrehozását, meglévők megerősítését,
- kertvezetők egymásra találását, találkozókat szervezését,
- szakmai anyagok elkészítését és közvetítését,
- műhelymunkák, képzések keretében kertvezetők ismereteinek bővítését,
- közös problémák megfogalmazását és a megoldásuk keresését,
- az iskolakertek érdekképviselését, támogatók felkutatását.

Ma már közhasznú alapítványként dolgozunk.

Szeretnénk elérni, hogy az iskolakertben végzett tevékenységek oktató-nevelő lehetőségei minél több gyermek számára elérhetőek legyenek.

-

- 2018 évben **országos iskolakert felmérést** végeztünk (több mint ezer működő óvoda és iskolakert megtalálása).
- Az informálisan működő **Iskolakert Szakmai Műhely** révén szakmai párbeszédet folytatunk az iskolakertekhez kapcsolódó szervezetekkel.
- 2022-ben „Környezetünkért-díj” elismerésben részesesültünk az Agrárminisztérium részéről.

2019–2022 években Alapítványunk dolgozta ki és koordinálta az Iskolakerti Alapozó Alprogram szakmai programjának mind a négy ütemét, Iskolakerti és óvodakerti akkreditált képzéseket fejlesztettünk ki, melyen a program összes intézményének kertvezetője részt vett, iskolakerti joggyakorlat kisfilmek sorozatával támogatjuk az iskolakerti tudásátadást.

AZ ISKOLAKERTI ALAPOZÓ ALPROGRAM

IV. ÜTEMÉNEK FELÉPÍTÉSE ÉS ELEMEI

Az ORSZÁGOS ISKOLAKERT-FEJLESZTÉSI PROGRAM részeként – 2022. januárjában elindulhatott az Iskolakerti Alapozó Alprogram IV. üteme is, melynek keretében **újabb 120 intézmény fejlesztése** történt meg, **60 iskola és 60 óvoda támogatásával**.

A felhívásra **2 hét alatt 258 oktatási intézmény** jelentkezett (117 óvoda és 141 iskola) az ország minden megyéből, a nagyvárosokból és a legkisebb határmenti falvakból egyaránt.

Az eddigi ütemekben tapasztalt sokszoros túljelentkezés mutatja a fogyni nem akaró igényt az iskola- és óvoda-kertek által biztosított iskolai/óvodai élet megújítására, **élményszerű oktatási-nevelési-fejlesztési lehetőségekre**, az organikus pedagógiára.

A IV. ütem tartalmának összeállítása során az előző ütemek tapasztalatai és eredményei szolgáltak eligazításul.

Az egymást erősítő elemek minden ütemben úgy épültek fel, hogy azok hosszútávon is fenntartható iskolakerteket eredményezzenek, a korábbi ütemek során létrehozott értékeket tovább erősítsék és hasznosítsák.

ESZKÖZELLÁTÁS

A **kezdő kertek számára egységcsomag** került átadásra, az elinduláshoz szükséges minden kertészeti eszköz, komposztáló, valamint egy bőséges vetőmagcsomag biztosításával.

Az iskolás egységcsomagok egyaránt tartalmaztak hagyományos kertművelési eszközöket és az ökológiai kertművelésben jól használható, kevésbé ismert eszközöket pl. saraboló, kultivátor, ásóvilla. Az óvodás egységcsomagokban kicsi, gyerek méretű, de erős, tartós anyagú eszközök voltak túlsúlyban, néhány játékos megfigyelési eszközzel is kiegészítve.

A vetőmagokról

A vetőmagok mindegyike kezeletlen (csávázatlan) vetőmag volt, így azok biztonsággal kerülhettek minden korosztály kezébe. Fontosnak tartottuk azt is, hogy hazánk klimatikus viszonyaihoz jól alkalmazkodó magyar származású fajtákat adjunk beültetésre. A csomag tartalmazott vetőszalagokat próbaként a kisebbeknek és zöldtrágyanövényeket a nyári fenntartás megkönnyítésére.

Komposztáló berendezés

A program keretében minden intézmény kapott egy gilisztakomposztáló berendezést, az indító starter anyagokkal és speciális gilisztákkal, továbbá egy felvilágosítást a berendezés működési elvéről és használatáról, a giliszták igényeiről. A komposztáló lakói hamarosan a gyerekek kedvenceivé váltak. Egyértelmű lelkesedéssel vált a mindennapok részévé az oly nehezen betartatható szelektív bio-hulladék gyűjtés, aminek most már a giliszták kézzelfogható értelmet adtak a gyerekek számára!

TUDÁSÁTADÁS

Kertvezetők képzése

Az óvodakert és az iskolakert kertészeti szempontú működtetésében sok átfedés lehetséges, viszont az alkalmazott pedagógiai módszerekben, az egész éves tevékenységrendszerben, a pedagógiai programban való megjelenítésben lényeges különbségek adódnak. Míg az óvodakerti tevékenykedtetés könnyedén az óvoda központi szervező elvévé válhat, addig az iskolai oktatásban megjelenő teljesítmény kényszer sokkal nagyobb átgondolás és szervezés elé állítja az iskolakertek használóit.

Ezek a lényeges különbségek indokolták, hogy külön-külön képzéseket állítsunk össze az óvodai és iskolai kertvezetők számára, figyelembe véve a lényegesebb eltéréseket és a hangsúlyokat ezek szerint kialakítva. A képzések „blended” - azaz részben online – formában lettek akkreditálva.

A képzések online részét az erre a célra fejlesztett online tantermekben oldottunk meg, ami az Iskolakertekért Alapítvány oktatási portáljáról elérhető: <https://oktatas.iskolakertekert.hu/>

Külön-külön kurzusba léphettek be az óvodakertek és iskolakertek vezetői, ahol oktatóvideók és gyakorlati praktikákat bemutató kisfilmek formájában volt lehetőségük elsajátítani a tudásanyagot, amit több egyéni feladat megoldásával is visszajelezték a szervezőknek.

Mindkét akkreditált képzés átfogó képet igyekszik nyújtani a környezeti nevelési eszközként használható kertek szervezési, kialakítási feladatairól és sokrétű, örömteli étellel való megtöltési lehetőségeiről.

Óvodakerti alapozó

Belépés >

Iskolakerti alapozó

Belépés >

A képzések tematikája biztosította, hogy a résztvevők:

- **Képessé váljanak**
  - az óvoda- illetve iskolakert kialakításának és egész éves működtetésének megtervezésére;
  - az óvoda- illetve iskolakerti tevékenységek helyének és pedagógiai lehetőségeinek felismerésére és minél szélesebb körű hasznosítására az egész év során
- **Megismerjék a kert környezeti nevelési gyakorlóterepként való használatának kritériumait és szervesen tudják hozzáilleszteni zöld óvodai illetve ökoiskolai munkatervükhöz.**
- **Szerezzenek jártasságot a kert által kínált szociális és közösségfejlesztő lehetőségekben.**
- **Megismerjenek hazai és nemzetközi jó gyakorlatokat, jól működő óvoda- illetve iskolakerteket és legyen módjuk konzultálni gyakorlati tapasztalattal rendelkező kertvezetőkkel.**
- **Megértsék az ökológiai gazdálkodás alapelveit, óvodai, iskolai környezetben működő kertekre jellemző módszereit és képessé váljanak a témában való önálló tudásszerzésre.**

A képzések jelenléti szakaszai két-két körben lettek megszervezve a keleti és a nyugati országrész szerinti bontásban, 30-30 fő részvételével. A képzések sikerének egyik kulcspontja, hogy működő óvodakerti és iskolakerti jó gyakorlati helyszínek megismerésével, kerti nyílt órákba való betekintéssel tapasztalják meg a kollégák, hogy milyen távlatokat, lehetőségeket rejtnek a kertek az oktatásban, nevelésben.

Az óvodai helyszíneket a IV. ütemben a Békési Kistérségi Óvoda és Bölcsődé Fürkész Tagóvoda (Békés vármegyei mentor óvodakert) valamint a Mosonmagyaróvári Hildegárd Óvoda biztosították.

Iskolai helyszínként mindkét országrészből érkező pedagógusok számára a gödi Búzaszem Iskola kertjében zajlott a képzés, két eltérő időpontban.

A képzés során a pedagógusokban felébresztett érdeklődést és a kert nyújtotta lehetőségek gazdag tárházában való magabiztos eligazodásukat a program végén megküldött lelkes beszámolók jelezték vissza, a sok életre keltett ötlet visszatükrözésével.

Pedagógiai mentorálás

Az óvoda- és iskolakerti munkához a kertészet mellett a gyerekekhez is érteni kell és emellett szükséges a gyerekekkel való kerti foglalkozás elveinek, módszereinek, sajátosságainak ismerete is. A program kialakításánál fontos szempont volt, hogy ne csak „hardvert” kapjanak az iskolák, hanem „szoftvert”, azaz az óvoda- és iskolakertek használatának alaptudását is. Ezt a képzés alapozta meg és a helyszíni pedagógiai mentorálás értelmezte újra az aktuális helyszíni sajátosságok tükrében.

A pedagógiai mentorok gyakorló iskolakert-vezetők voltak több éves iskolakerti, tanácsadási és pedagógusképzési tapasztalattal, az Iskolakert-hálózat tagjainak, törekvéseiknek és problémáiknak ismeretével.

Minden esetben az intézmények programjában megfogalmazott alapfeladatokhoz és sajátosságaihoz keresték a kerti tevékenységek illeszkedési lehetőségeit. A részletes megbeszélések során tárgyalták a szervezési kérdéseket, szakirodalmat, hazai jó gyakorlatokat, és kipróbált megoldásokat ajánlottak.

Hangsúlyozták, hogy az iskolakerti tevékenységekre nem új feladatként kell tekinteni, hanem a meglévő feladatok élményszerűvé és életszerűvé tételének eszközeként, hiszen az

iskolakert is úgy lehet sikeres, ha nem erőforrásokat von el a meglévő tevékenységektől, programoktól, hanem azokhoz kapcsolódva erősíti azokat.

Fontosnak tartották, hogy a közös célok megvalósítása érdekében a későbbiekben is kapcsolatban maradjanak.

Kertészeti mentorálás

Az óvodakertek és iskolakertek művelése – egyrészt a kertészkedő gyerekek biztonsága érdekében, másrészt a természeti körfolyamatok szemléltetésének hitelessége okán - jellemzően vegyszermenten történik. Ezt nyugodtan megtehetjük itt, mivel ezekben a kertekben nincs semmiféle termés és hozam kényszer, minden kertben előforduló eseményből – pl. ha a levéltetvek belepik a zöldségeinket, virágainkat – pedagógiai értelmező helyzet teremthető. Ha ugyanis van bizodalunk és türelmünk várni, hamarosan megjelennek majd a katicabogarak és a pánikszerűen kiszórt vegyszerek helyett elvégzik maguk a tisztogatást, a tápláléklánc működését szemléltetve a gyerekeknek.

Viszont kétségtelen, hogy a gyerekek számára nagyon motiváló élmény, ha megkóstolhatják a munkájuk eredményét, tehát a tanulás mellett valamennyi termést azért mégiscsak jó, ha meg tudunk óvni a magunk számára is.

A kert ökológiai szemléletű fenntartásához tehát fontos az is, hogy néhány ehhez használható alapismerettel rendelkezzenek a kertvezetők, mint pl. a terület megfelelő megválasztása és beültetése, a talaj egészségének és tápanyag ellátottságának a fenntartása, a megfelelő fajtaválasztás, a növények megerősítése, a vetésváltás, növénytársítások.

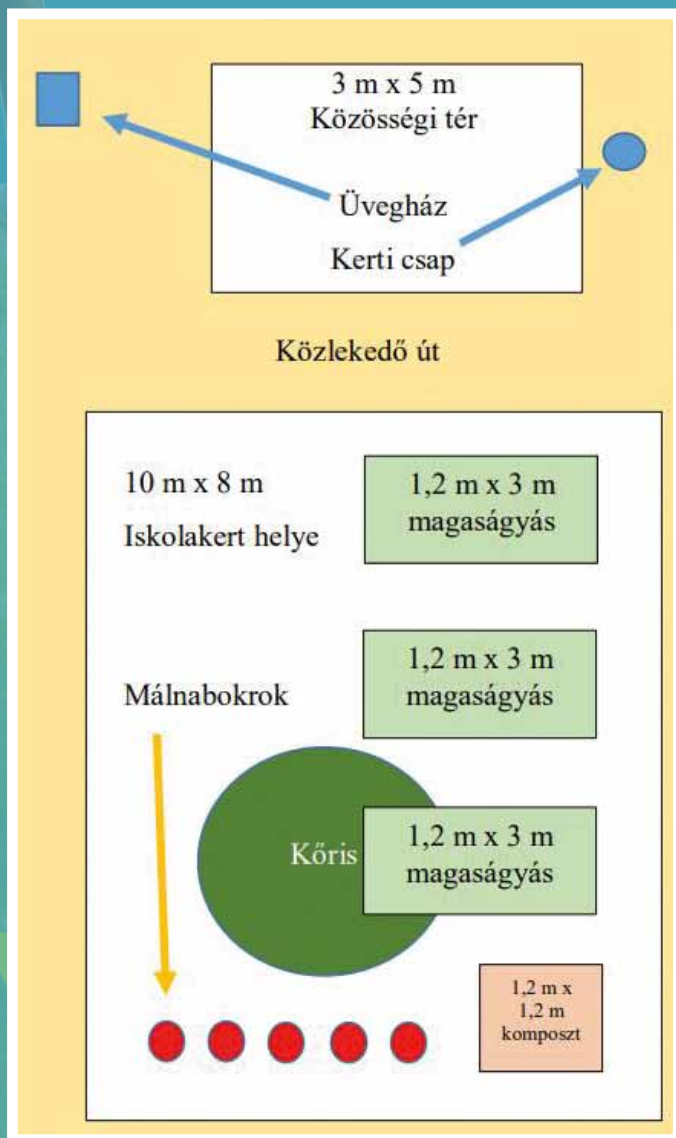

Ezekben a kérdésekben adtak tanácsokat minden iskolakertben a **Magyar Biokultúra Szövetség** által szervezett, széleskörű biokertészkedési tapasztalattal rendelkező kertészeti mentorok. A feladatra jelentkező új mentorok bevonásához, felvilágosításához, az egységes szemlélet alapjainak lefektetéséhez és az iskolakertekben jelentkező sajátosságok számbavételéhez a IV. ütem során elkészítettünk egy tájékoztató kisfilmet a programban már 3 éve közreműködő kertészmentorok bevonásával, tapasztalataik, tanácsaik megosztásával.

A filmet az alábbi linken lehet elérni: <https://youtu.be/PgPsPYcyBwl>

Nagy Piroska kertészmentor kiskunfélegyházi kert terve

A kertészeti mentorálási feladatba bevont kollégák egyenként végiglátogatták az iskolakerteket, és összeállítottak a kertek számára egy helyszíre kidolgozott beültetési tervet, valamint az ahhoz tartozó növényvédelmi javaslatot. Segítettek összeállítani a növényfajok listáját egy esetleges madárbarát sövény, illetve egy beporzó legelő kialakításához is.

A kezdő óvodakertekben a kertészeti tanácsadás a pedagógiai mentorálással összevonva történt.

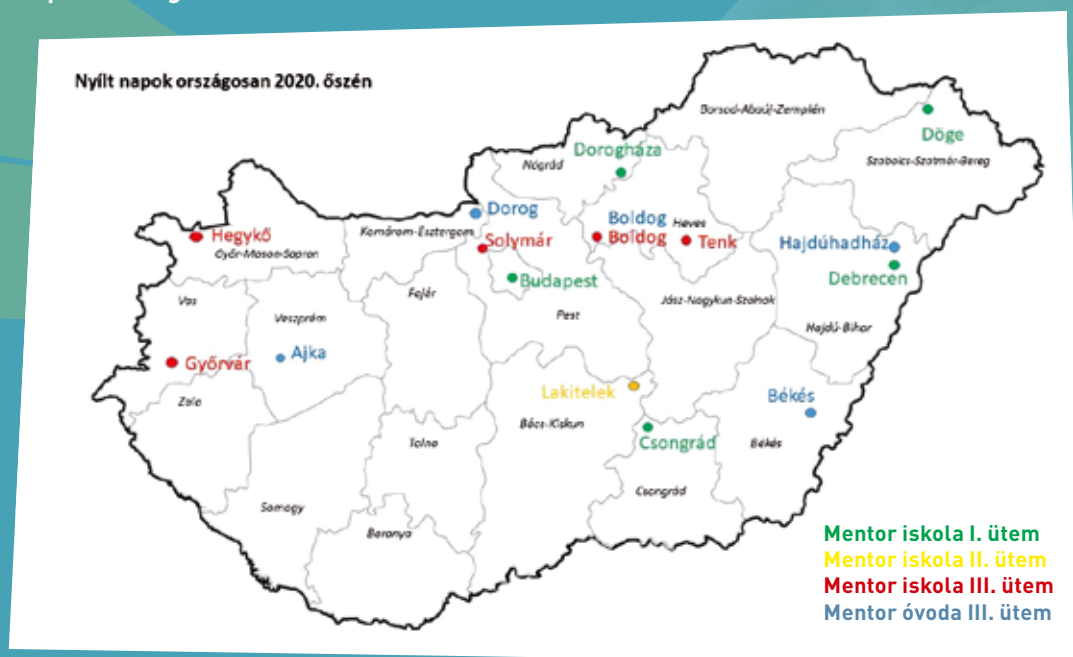

Nagy Piroska kertészmentor madárbarát sövény javaslata

Szakmai nyílt napok a mentorkertekben

A korábbi ütemek során fejlesztett MENTOR kertek már több éve működő óvoda- és iskolakertek voltak. Az 5 évre szóló vármegyei mentorkert szerepkörre azok a pályázók lettek kiválasztva, akik sokrétű, egész évet felölelő tevékenységrendszerrel és korábbi mentorálási tapasztalattal is rendelkeztek. A program egyik fontos célitűzése, hogy ezeknek az intézményeknek a kert-munkaközösségei meg tudják mutatni értékes munkájukat és motiváló erőként tudjanak hatni a környezetükben érdeklődő további közösségek számára.

Nyílt napok országosan 2022-ben

Határozott célként jelenik meg annak az elősegítése is, hogy országszerte regionális műhelymunkák szerveződiének, helyi jó példákkal, helyi szereplők bevonásával.

Az Iskolakerti Alapozó Alprogram idei IV. ütemében nem volt ugyan új mentorkert fejlesztésére lehetőség, de a korábbi 16 nyertes intézmény (11 iskola, 5 óvoda) 13 megyében fogadta ebben az évben is az érdeklődő pedagógusokat, intézményvezetőket, fenntartókat, szakmai és civil szervezeteket az éves szakmai nyílt napján.

A nyílt napokról minden évben tájékoztatjuk az országos program minden eddigi ütemének résztvevőit, a környező oktatási intézményeket és egyéb érintetteket, hírt adunk róla az Iskolakertekért Alapítvány minden bevált információs csatornáján, többek között az alprogram honlapján is.

Bár a 2022-es év ismét lehetővé tette a nyílt napok személyes jelenléttel történő megvalósítását, néhány esetben az idén is az online formát tartották biztonságosabban megvalósíthatónak a kolégák.

Nyílt nap a Győrvári Béri Balogh Ádám Általános Iskola kertjében

Az óriási kreativitással megrendezett események nagyon sikeresek voltak, hatékony tudásátadás-átvétel valósult meg: vagy a személyes élmény nyújtotta extra motiváció miatt, vagy az online események nagyszámú érdeklődője miatt (akiknek nem kellett legyőzni a fizikai távolságot a bekapcsolódáshoz).

Mentor szeminárium

Ahhoz, hogy a mentorálás minél hatékonyabban, és egyenletes minőségben valósuljon meg és a mentorkertjeink is tovább tudjanak fejlődni új témák átgondolásával, a IV. ütemben ismét megrendeztük a mentor szemináriumot a mentorkerteket vezető munkaközösségek számára. Sajnos a tervezett 2 napos közösségépítő együttélést 2021 őszén is keresztül húzta a járványhelyzet, de az ügy fontosságára való tekintettel az online térben találkoztunk és fontos tartalmakkal töltöttünk meg két egymást követő novemberi pénteki napot.

I. nap programpontjai

HANGOLÓDÁS, A MENTORKÉZIKÖNYV AJÁNLÁSAINAK ÁTTEKINTÉSE, KÖZÖS reflexió, kinek hogy sikerült egy-egy mentor kézikönyvi ajánlást megvalósítania

FELVEZETŐ – Mi a mentorok szerepe és mik a feladatai? – Iskolakertekért Alapítvány

AZ ISKOLAKERTI MUNKACAPAT SZERVEZÉSE

- 🍃 Hogy sikerült az együttműködés az elmúlt évben?
- 🍃 Bővültek-e az iskolakerti munkacapatok?
- 🍃 Milyen csapaterősítő események, stratégiák fordultak elő?

A MENTORINTÉZMÉNY FELADATA – reflexiók pontonként

- 🍃 Nyílt nap
- 🍃 Egyéni iskolakerti mentorálások
- 🍃 Nyílt napok és egyéni mentorálások elégedettség-mérése
- 🍃 Népszerűsítés (rádió, tv, hírportál, szakmai rendezvények)

TANULJUNK EGYMÁSTÓL – KI HOGY CSINÁLTA – Nyílt napok élmény megosztása; SZÍNESÍTŐ ÖTLETTÁR – nyílt napokat kiegészítő foglalkozások, amivel átélhetővé, emlékezetessé tehető a kertélmény a látogatók számára

- 🍃 Ajka Városi Óvoda - Hétszínvirág Óvoda
- 🍃 Debrecen - Gönczy Pál Általános Iskola
- 🍃 Dorogháza - Móra Ferenc Általános Iskola
- 🍃 Lakitelek - SzínesKert - Szerencsekerék

II. nap programpontjai

ERDŐPEDAGÓGIA, TÁJISMERET, KERT A TÁJBAN, HATÁRJÁRÁS, HELYI IDENTITÁS ERŐSÍTÉSE

ÚJ TÉMA FELVEZETÉSE

- Iskolakertekért Alapítvány

KERT A TÁJBAN

- erdőjárás helye és szerepe a waldorf iskolákban (film és előadás) – Bárczy Attila, kertművelés tanár, Kékvölgy Waldorf Iskola, Pilisszent-lászló

ERDŐPEDAGÓGIA ÉS FAISMERET,

- mint az iskolakerti tevékenység téli kiegészítője
- előadás Lampert Bálint, Széchenyi Egyetem, Győr

DENDROLÓGIAI GYAKORLATOK AZ ISKOLAKERTBEN

- Agárdi Sándor, környezeti nevelő

MŰHELY

- óvodai és iskolai kertvezetők CSOPORTBONTÁSBAN feldolgozzák az új témát és ajánlásokat fogalmazznak meg óvodakerti/iskolakerti közösségek számára

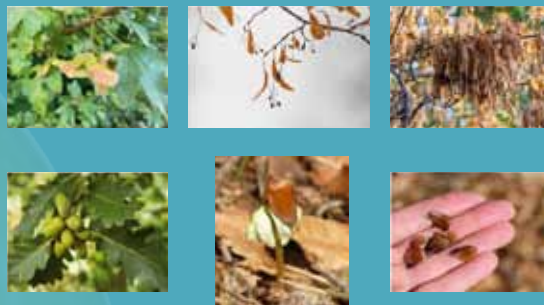
A CSOPORTMUNKÁK EREDMÉNYEINEK BEMUTATÁSA

- a közös fórumon

ERDEI ÉLMÉNYPEDAGÓGIA A GYAKORLATBAN

- gyakorlati példák, erdei játékok bemutatása
- Szabó Miklós, erdész, erdőpedagógus, erdei iskolai programszervező

Magok ültetése

Szabó Miklós erdei élménypedagógia előadásának részlete

KOMPOSZT ALKOTÁS

a Boldogi Csicsergő Óvodában – Fülöpné Laczkó Livia óvodapedagógus

Fülöpné Lackó Livia komposzt alkotás előadásának részlete

Mentorintézmények megosztott szakmai anyagai

A mentorkertek munkaközösségének feladata volt a példaadó iskolakerti munka, a látogatók fogadása és nyílt napok szervezése mellett eredményeik publikálása is. Vállalásaik közé tartozott egy 10 oldalas szakmai anyag összeállítása és közreadása az iskolakerti tudástár gyarapítása céljából.

A mentorkertek nemcsak más-más vármegyét, de más-más karaktert is képviselnek: egyedi helytörténetek, kertvezetők egyénisége alapján az iskolakert szerepe és működése is nagyon változatos, ahogy annak kialakítása is.

A közzétett letölthető szakmai anyagok jól érthetően, gyakorlatias szemlélettel írják körül a mentorok valamelyik egyedi jógyakorlatát, változatos témakörökben, néhol hasznos óravázlatokkal óravázlatokkal és foglalkozás-tervezetekkel.

Az elkészült szakmai anyagokat a program honlapján tettük elérhetővé: <https://www.iskolakertekert.hu/index.php/hu/programelemek/szakmai-anyagok>

Az Iskolakert Alapozó Alprogram eddigi három ütemében született szakmai anyagok az alábbi témákat ölelik fel:

Mentor óvodakertek szakmai anyagai		
Mentorintézmény neve	Vármegye	Szakmai anyag témája
Ajka Városi Óvodák - Hétszínvirág Tagóvoda	Veszprém	Az óvodakert, a kerti tevékenységek szerepe az egészséges életmód alakításában
Dorogi Zrínyi Ilona Óvoda	Komárom-Esztergom	Természettudományos megfigyelések, természetlabor az óvodakertben
Boldogi Csicsergő Óvoda	Heves	Matematikai játékok az óvodakertben
Hajdúhadházi Városi Óvoda Bercsényi utca Telephely	Hajdú-Bihar	„Folt hátán folt, tű benne sose volt... Mi az?” – káposzta projekt a hajdúhadházi óvodakertben
Békési Kistérségi Óvoda és Bölcsőde - Fürkész Központi Óvoda	Békés	Komposztálási jógyakorlatok óvodásokkal

Mentor iskolakertek szakmai anyagai

Mentorintézmény neve	Vármegye	Szakmai anyag témája
Aba Sámuel Á.I. Dorogháza	Nógrád	Iskola a kertben – kert az iskolában
Csongrádi Széchenyi István Á.I. és AMI	Csongrád	Festőnövény kert létrehozása – az iskolai tankert szerepének bővítése az oktatási-nevelési folyamatban
Debreceni Gönczy Pál Á.I.	Hajdú-Bihar	Hagyomány és innováció az iskolakertben
Dögei Ölbey Irén Á.I.	Szabolcs-Szatmár-Bereg	A tudás kertje: iskolakert fajismeret bővítés – fűvészkert, dendrológiai kert kialakítása
Újpesti Homoktövis Á.I. és AMI	Budapest	Iskolakert a város szélén, egy közösség szívében
Lakiteleki Eötvös Loránd Á.I. és AMI	Bács-Kiskun	SZÍNESKERT avagy művészetek/vizuális kultúra az iskolakertben
Hegykő	Győr-Moson-Sopron	Sulifarm iskolakerti projekt bemutatása
Győrvári Béri Balogh Ádám Á.I.	Vas	A Kneipp-módszer alapelvei az iskolakertben
Solymári Fészek Waldorf Á.I. és AMI	Pest	Waldorf-kerettanterv és a kertben végzett munka kapcsolódási pontjai
Boldogi Berecz Antal Á.I.	Heves (K)	Hagyományápolás – kertészeti hagyományok a boldogi iskolakertben
Tenki Szent Imre Katolikus Á.I.	Heves (Ny)	Közösségi kapcsolódások, önkormányzattal való hatékony együttműködés az iskolakert mentén

KÖZÖSSÉG

VII. Országos Iskolakert-hálózati találkozó

Az Iskolakertekért Alapítvány által koordinált Iskolakert-hálózat célja a magyarországi és határon túli magyar közösségek által működtetett iskolakertek és óvodakertek összekötése, párbeszéd indítása a kertvezetők, vagyis a hálózat tagjai között, iskolakerti-közösség építése. A kapcsolati háló kialakulása és fenntartása nyomán így megszűnik az iskolakertek elszigeteltsége, az információ hiánya és a tagok képviselőket találnak az Alapítvány által.

Az Iskolakert-hálózat minden éves nagyszabású eseménye az Országos Iskolakert-hálózati találkozó, amit minden évben olyan új helyszínen szervez meg az Alapítvány, ahol kiemelkedő iskolakerti jógyakorlat működik.

A VII. Országos Iskolakert-hálózati találkozó megvalósítását 2021 őszén az Iskolakerti Alapozó Alprogram IV. üteme támogatta, befogadó helyszíne a Zákányszéki Általános Iskola és AMI volt.

Mindannyiunk számára nagyon megerősítő volt, hogy az óriási távolságok ellenére, több mint 90 érdeklődő gyűlt össze, volt kíváncsi egymásra, a helyi iskolakertre, az előadásokra és a műhelymunkákra. Köztük 39 Iskolakert-hálózathoz csatlakozott intézményünk – iskola és óvoda – képviseltette magát akár 2-3 fővel is. Volt, aki előző nap már nekivágott az útnak és volt, aki hajnali 4 órakor szállt fel a vonatra, hogy ott lehessen a kezdésen. Külön megtiszteltetés, hogy a résztvevők között az Agrárminisztérium és a Herman Ottó Intézet képviselőit is köszönthettük.

„Zákányszék az a hely, ahol a tudás és a szorgalom úrrá lesz a homokon!” Ezekkel a szavakkal mutatta be települését és nyitotta meg a találkozót Matuszka Antal polgármester úr. És ezt a szorgalmat és odaadást tükrözte is az egész település, a helyiek figyelmessége és segítőkészsége, amitől mindannyian pillanatok alatt otthonosan éreztük magunkat.

Uzsálné Pécsi Rita előadása már az első fél órában visszakapcsolt minket a gyökerekhez, egyetlen alternatívát kínálva: a valóság alapú nevelést „az élet szolgálatában”.

Az Iskolakertekért Alapítvány elmúlt évét összegezve mindig megállapítjuk, hogy mennyi minden befér egy év történéseibe, milyen sokféle területről érkeznek impulzusok, támogatások, jó szándék, melyek mind-mind erősítik az iskolakert mozgalmat, a mindenki számára hozzáférhető közös tudástárat.

Fontosnak tartjuk az iskolakertek ügyéért kiemelkedő teljesítményt nyújtó kollégáink rendszeres elismerését, erre alapítottuk az Iskolakertekért-díjat, melyet egy plakett illetve - támogató vállalkozók által felajánlott - pénzjutalom formájában adunk át az év kiválasztott iskolakertjének. Az Iskolakertekért-díjat idén a Szarvasi Szlovák Általános Iskola kertész csapata kapta.

A találkozó plenáris részét élő közvetítéssel követhették mindazok, akiknek nem volt lehetősége a személyes találkozásra. A felvétel továbbra is elérhető az Alapítvány FB oldalán:

<https://www.facebook.com/iskolakertekert/videos/1256721701443269>

Idén lehetőségünk volt mozgóképeken rögzíteni jónéhány óvodakerti és iskolakerti jógyakorlatot, melyekből a fejlesztési lehetőségekhez – az idei találkozó kiemelt témájához – kapcsolódó szemelvényekből mini film-fesztivált vetítettünk.

A pergő képeken látott kertek után a helyi iskolakert élő példáját is meglátogathattuk, ahol a kertész szakkörös diákok mesélték el a mindössze kétéves, mégis változatos és máris rengeteg tapasztalatot nyújtó iskolakertjük történetét, kertvezetőjük, Ábrahám Enikő segítségével. Az iskolakert közösségi pozitív hozadékait Sági Zoltánné Erika intézményvezető asszony is megerősítette.

A film szereplői közül két csapat is vállalta az iskolakerti fejlesztési lehetőségekhez kapcsolódó műhelyfoglalkozások megtartását (Vígh Tamás és Tóthné Klippán Hedvig Jászberényből, illetve

Grófné Forgács Marianna és Kmoticza Maja Szarvasról), így megelevenedtek a vásznon látott életképek, és magunk is részeseivé válhattunk a törtézésnek.

A magfogás is kiemelt témánk volt, így a harmadik foglalkozást Máthé Orsi (Banya-tanya/ Magház) tartotta a vetőmagok gyűjtésének, szárításának, tisztításának és tárolásának fortélyairól.

A rendezvényen a Herman Ottó Intézet is standokat biztosított a mag csereberéhez, illetve az MNVH vidékfejlesztési céljainak és tevékenységeinek ismertetésére, mely célokhoz az iskolakertek indítása is szorosan illeszkedik.

A résztvevők útravalóul a lelki ajándékok mellett a jövő évi kertészkedést megalapozó termékeket is kaptak: a Rédei Kertimág Zrt. minden megjelent hálózati tag számára egy igen komoly magcsomagot készített, továbbá a Móra Input Kft. egy természetes alapanyagokból készült Biokál növénykondicionálót ajánlott fel számukra. Köszönjük a figyelmességet!

TERÁPIÁS KERTI ELEMOK FEJLESZTÉSE – PILOT PROGRAMELEM

A program eddigi jelentkezési tapasztalatai szerint, minden évben nagyon nagy érdeklődést mutattak országszerte a sajátos nevelési igényű gyerekekre szakosodott gyógypedagógiai intézmények. Ezidáig 10 ilyen intézmény kapott támogatást.

A program népszerűsége egyrészt a szabadban töltött idő és a kerti tevékenységek terápiás hatásainak köszönhető, másrészt pedig annak, hogy kert- és parkgondozási ismeretek el-sajátítása a gyerekek későbbi pályaválasztását is elősegítheti.

Az Iskolakerti Alapozó Alprogram III. ütemén belül megvalósult pilot programelemben a Marcali Hétszínvirág Általános Iskola, Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmény 2019-ben elindított kertjében az évkör tematikája köré szerveződő terápiás kerti elemekkel egészítettük ki az alap kertészeti funkciókat. A kertfejlesztés mellé – az elhelyezett elemekről és a fejlesztésben való használati lehetőségekről – elkészült egy pedagógiai ötlettár is.

Az idei, IV. ütemben az elemeket tovább fejlesztettük a korábbi tájépítészeti koncepció mentén, illetve egy újabb intézmény bevonásával, további módszertani szakirodalom készült „Az iskolakert terápiás lehetőségei a sajátos nevelési igényű gyerekek fejlesztésében a Jászberényi Szent István Körúti EGYMI jógyakorlata alapján” címmel.

Az Iskolakert-füzetek sorozatban megjelent kiadványban az iskolakert gyógypedagógiai intézményekben alkalmazható terápiás lehetőségeinek körbejárása mellett 11 gyakorlati foglalkozás részletes leírása segíti a kollégák kerti fejlesztő munkáját.

Mindkét módszertani füzet elérhető és szabadon letölthető a program honlapjáról:

<https://www.iskolakertekert.hu/index.php/hu/tudastar-alapozo/terapias-kert>

KERTÁTADÓ ÜNNEPSÉGEK

A kapott eszközökkel, a megszerzett tudás birtokában, valamint a lelkesen és jól végzett munka eredményeként ősz elejére mindenhol elkészültek a gyerekkertek az iskolákban és az óvodákban egyaránt, így szeptember-október során öt helyszínen tudtuk megünnepelni a kertek átadását. Az átadókon részt vettek a környezeti nevelésért felelős minisztérium képviselői, Dr. Raisz Anikó környezetügyért és körforgásos gazdaságért felelős államtitkár és Keszthelyi Nikoletta környezetvédelemért felelős helyettes államtitkár, valamint a Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat és az Iskolakertekért Alapítvány munkatársai.

Fényi Gyula Jezsuita Gimnázium, Kollégium és Óvoda, Miskolc

Óbudai Szent Péter és Pál Szalézi Általános Iskola és Óvoda

Az eseményre meghívást kaptak az intézményvezetők, a helyi közéleti szereplők és a helyi médiák is.

Minden felszólaló elismerte az iskolakertek jelentőségét és a program folytatása iránti elkötelezettségét.

A magasszintű érdeklődés és támogatás sokat jelentett mind a pedagógusoknak – akik érezték ezáltal munkájuk megbecsülését, mind a gyerekeknek – akik bátran és lelkesen meséltek a kerti élményeikről a kérdezőknek és vidáman mutatták be, mi mindenben ügyesek még.

Mese-Domb Óvoda és Bölcsőde, Csabrendek

Szigum Kéttannyelvű Egyházi Általános Iskola, Makó

Szombathelyi Neumann János Általános Iskola

„Terülj-terülj asztalka”
iskolakerti bodzaszörppel és levendula teával
a makói átadó ünnepségen

The background is a solid yellow color. Overlaid on this are several stylized green leaves of various sizes and orientations. A prominent leaf on the left contains the text 'RÉSZTVEVŐ INTÉZMÉNYEK'. Another leaf on the right contains the text '...ÉS ELÉRT EREDMÉNYEK'. The leaves are rendered in a simple, flat style with no internal detail.

**RÉSZTVEVŐ
INTÉZMÉNYEK**

**...ÉS ELÉRT
EREDMÉNYEK**

RÉSZTVEVŐ ÓVODÁK

ABONY – Abonyi Szivárvány Óvoda és Bölcsőde

„Az Óvoda szomszédságában egy 103 éves néni lakik, aki nem tudja már az egyébként gyönyörű, gyümölcsfákkal teleültetett kertjét ellátni, ezért arra gondoltunk, hogy a gyermekekkel szívesen gondoskodnánk arról, hogy a kertje továbbra is szép, rendezett legyen.

Az óvodakertünkben található almafa rengeteg termést hozott idén, amit kellemes hangulatban szüreteltünk le a gyermekekkel, és mindenki hatalmas örömmel fogyasztotta annak termését.”

Mucci Patrícia

AJKA – Ajka Városi Óvoda, Vizikék Óvoda

„Legtöbbször a délelőtti udvaron lévő szabad játéktevékenység alatt azokkal a gyermekekkel, akiket a kert köré terelt a kíváncsiság az óvodakert körül tevékenykedünk. Az őszy folyamán bogarakat kutatva, vagy a járdák megtisztítását a falevelek elseprésével, a fűben falevelek lombseprűvel való össze húzásával tevékenykedtünk, amiben másnap élőlényeket kutattunk, vagy levél angyalt készítettünk. Jó látni, hogy a gyermekek mindennapjaiba ivódott a természet fontossága, megőrzése és védelme.”

Földi-Németh Renáta

ALATTYÁN – Alattyáni Óvoda

„Volt egy tanulságos történet. A gyerekek elültették a zöldbabot. Amikor kikelt, és megjelentek rajta a csövek, az óvónéni elmagyarázta nekik, hogy a babszemek csövekben fejlődnek ki. Legközelebb megkérdezte, hogy ki emlékszik arra, miben fejlődik a bab. Az egyik kisfiú így felelt: üvegben. Ez is mutatja, mekkora szükség van arra, hogy bevonjuk őket a kerti munkálatokba, és személyes tapasztalatokat szerezzenek arról, hogy nem a boltban lévő üvegekben terem a zöldség.”

Józsáné Kovács Mónika

ALGYŐ – Algyői Szivárvány Óvoda

„Az új Óvodakert átadását szeretnénk volna méltó módon megünnepelni. Óvodánkban idén egy komplex őszi programsorozatot terveztünk, amit egy ovikert átadó ünnepséggel zártunk le. Az ünnepélyes alkalmat táncházzal, játékonysági vásárral tettük még emlékezetesebbé. A készülődésben többek között rengeteg segítséget kaptunk a családoktól akik segítettek a kertrész kerítésének lefestésében is, kollégáinktól, akik segítségével csodaszép festett népi motívumok kerültek a Kisházunk oldalára.”

Holik Hédi

ÁLMOSD – Chernel József Önkormányzati Óvoda és Mini Bölcsöde

„A legmaradandóbb élményt a szüret jelentette, sikerült beszereznünk egy szőlőprést és darálót. A gyerekek aktívan részt vettek a szüretben, szőlőt szedtek, segítettek feltölteni a darálót, melynek működését ki is próbálhatták. Megfigyelték a szőlőprés segítségével hogyan lesz a ledarált szőlőszemből, finom must, amit jól megérdemelt munkájukért meg is kóstolhattak.”

Gaska Lajosné

BAKTALÓRÁNTHÁZA – Baktalórántházai Zengő Erdő Óvoda

„Szorgalmasan gondozták a csoportok dolgozói, gyerekei az ültetvényeket, így folyamatosan szedhették a friss magunk által termesztett epret, paradicsomot, paprikát, hagymát, salátát, zöldségfélét,ogyorót. A gyermekek különösen nagy élvezettel fogyasztották, kóstolgattak a folyamatos munka eredményét. Az óvodakerti termelés vegyszermentes, így a környezetbarát egészségvédelem szemléletét is erősítettük.”

Miklós Lászlóné

BÉKÉSCSABA – Lencsési Óvoda

„Az óvodakertben végzett megfigyelések, vizsgálódások és aktív tevékenységek minden gyermekben nyomot hagytak. Az óvodakert kialakítása és gondozása során a gyermekek kiélhették kíváncsiságukat, kreativitásukat, rácsodálkozhattak, betekintheztek a természet csodáiba.

Nagy örömünkre szolgált, hogy az óvodánk szomszédságában lévő általános iskola is rendelkezik iskolakerttel. Ez az iskolakert már régebben kialakításra került így már egyeztettünk az iskola igazgatójával időpontot arra, hogy megnézhessük a kertjüket és tapasztalatcserét is tehessünk ezzel egyidőben.”

Sajben Mónika

BERCEL – Berceli Csemete-kert Óvoda és Mini Bölcsőde

„Minden kisgyermek izgatottan készült az Óvodakert megépítésére, de egy kislány különösen lelkesen várta, hogy mi fog történni. Folyamatosan és aktívan vett részt a munkálatokban, szorgalmasan és kötelességtudóan hordta a földet, szalmát, falevelet, közben pedig arról mesélt, hogy ő otthon a nagypapájának is segít a kert körüli munkákban. Másnap reggel ez a kislány izgatottan lépett be a csoportba és lelkesen kérdezte: „Ma is lesz földmunka?”

Ostoróczy Józsefné Hajni

BODROGKERESZTÚR – Bodrogkeresztúri Nyitnikék Óvoda, Bölcsőde és Konyha

„Nyáron, amikor a virágágyásnak való helyet kezdtük felásni, egy érdekes „dolgot” fordítottunk ki a földből. Fehér, hosszúka valamik voltak egymáshoz tapadva. Hirtelen még a felnőttek sem tudták, hogy mit találtunk. De jobban megfigyeltük és rájöttünk, hogy siklótojásokat fordítottunk ki a földből. A gyermekekkel közösen megfigyeltük a tojásokat és beszélgettünk a vízi-sikló életéről, és fotót is készítettünk. Ezután betakartuk őket földdel és reméljük, hogy a siklók sikeresen ki is keltek.”

Morvainé Kovács Éva

BUDAPEST – Budapest XVI. kerületi Gyerekkuckó Óvoda Hermina telephely

„Mivel mi évek óta kertészkedünk, minden csoport rendelkezik saját kiskerttel, ahol a kertgondozási feladatokat kiscsoportos kortól gyakorolhatják a gyerekek. Ezért a gyerekek önként választják a kerti munkákat

Miután betakarítottuk a terméseket (paradicsom, hagyma, zöldborsó, paprika, cékla), a kertészünk felásta a kertet, a gyerekekkel közösen komposztot hordtunk rá, amit a kertiszerszámokkal beledolgoztunk. A zöldségeket uzsonnára fogyasztották el a gyerekek. A céklából salátát készítettünk.”

Magyari Andrea

BUDAPEST – Budapest Főváros XV. kerületi Önkormányzat Molnár Viktor Tagóvoda

„Mindennapok részévé vált a fenntarthatóság, a környezettudatosság. Az eddig végzett környezeti tevékenységeink mellett kiemelt szerepet kapott az óvodakert és az ezzel járó feladatvégzés, tervezés. Az óvoda közössége együtt választott nevet az óvodakertnek, mely a „Tündérkert” nevet kapta. Elkészült a kert tábla és saját logót is készítettünk. Az óvoda immáron hagyománnyá vált „Szüreti mulatság” rendezvényének keretén belül ünnepélyesen megnyitottuk az Óvodakertünket, mely nagyon sikeres volt. Mind a szülők és a gyermekek jókedvvel vették birtokba a „Tündérkertünket” és büszkén vágták át a szalagot, s meséltek az eddigi élményeikről.”

Harmath Otília

BUDAPEST – Kipp-Kopp Óvoda

„A komposztáló feltöltése nagy élmény volt a gyermekeknek. A végleges helyére került komposztálót velük együtt kezdtük feltölteni, közösen gyűjtöttük a gallyakat, faleveleket. Az összegyűjtés után a gyermekek sorba álltak, hogy belerakják a komposztálóba a rétegeket. Ehhez egy fellépőt kellett hozni, mert nem érték fel a komposztáló tetejét. Amikor a rétegek már elegendőnek bizonyultak, kibontottuk a komposztáló zsákot. A gyermekek nagy öröme mefigyelhették a gilisztákat.”

Kissné Fekete Éva

BUDAPEST – Városmajori Óvodák

„Szeptemberben megalakult az ovikert munkaközösség, amely tagjaival átbeszéltük pontról-pontra a teendőket a kiskert elnevezése is megtörtént, amely a „Pöttöm Park” nevet kapta.

Az óvoda udvarán volt egy kihasználatlan terület, melyre a mentorunk tanácsára az idén október elején Budapest Főváros XII. kerület Hegyvidéki Önkormányzat Zöld Irodája által kapott ribizlibokrokat ültettük. A gyermekek közösen az előre kialakított gödrökbe először trágyával kevert földet halmaztak, majd a felnőttek segítségével behelyezték a bokrokat, végül földet szórta rá és meglocsolták.”

Radeczky Anna

BUDAPEST – Zuglói Egyesített Óvoda Tihany Tagóvoda

„Habár csak a saját csoportommal terveztem ültetni, ez a varázslatos tevékenység a szomszédos csoportok gyermekeit is azonnal elcsábította, s hirtelen azon kaptam magam, hogy lassan már el sem férünk a kiskertünk körül, annyi az ácsingózó apróság. Végül az óvoda minden csoportjából szórták a magokat csillogó szemekkel, így egy nagy közös ültetés lett a mi szűk körű kertészkedésünkből. Felemelő volt megtapasztalni, mennyire vonzza a gyerekeket a kert és a benne való munkálkodás.”

Egyházi Fruzsina

CSABRENDEK – Mese-domb Óvoda és Bölcsőde

„Mikor megérkezett az új komposztálónk, nekiálltunk áttermelni a régi, kinőttből a komposztálandó növényeket. A nagyobb gyermekek ásták, a már meglévő, és az alapítványtól kapott szerszámokkal és talicskával hordták át az újba...

A gyermekek számára véleményem szerint, a komposztáló tartalmának a forgatása, áthelyezése volt a legérdekesebb. Minden csoport kivette a részét a munkálatokból, s rengeteg új információval bővültek ismereteik. Saját maguk tettek megállapításokat, megfigyeléseket, tapasztaltak meg jelenségeket, változásokat. Megismerték a komposztáló élővilágát, megtapasztalták az abban zajló folyamatokat.”

Futó Zsuzsanna

DEBRECEN – Közép Utcai Óvoda

A leszüretelt terméseket folyamatosan fogyasztatják és feldolgozzák a gyerekek, bent a csoportszobában is (paradicsom, kapor, fűszernövények). A száraz faleveleket folyamatosan összegyűjtjük, a komposztálóba elhelyezzük. További feladatunk az áttelelő növények takarása mulccsal, mellyel felkészülünk a téli fagyra.

Az óvodakertünk szélén áll egy hatalmas diófa, amely szép és egészséges diókat terem. Idén ősszel is a gyerekekkel szedtük össze azokat. Az összegyűjtött terméseket feltörtük. A tevékenység folyamán lehetőségünk volt megismeri a dió tulajdonságait. Az egészséges dióbelet ledaráltuk, majd másnap kekszes, diós süteményt készítettünk belőle.”

Máthé Boglárka

DETK – Detki Benedek Elek Óvoda

„A gyermekek gyűjtik a kincseket (leveleket, terméseket, magokat...), sepregetik a falevelet, gyűjtik a levágott fűvet...stb. A madáretetők is lassan a helyükre kerülnek a kertben. Az eszközcsomagban kapott csapadékmérőket kihelyeztük a kertben és az óvoda udvarán, ezek megfigyelése is már rutin lett a gyermekek számára. A bogárvizsgáló edény sok gyermek számára kedvenc.

A gyermekek nagy kedvence a komposztáló. Minden nap meglátogatjuk giliszta barátainkat. A gyermekek otthonról is hozzák a komposztálható hulladékokat, mely szintén azt mutatja, mennyire komolyan veszik a feladatot. Több szülő is beszámolt arról, hogy gyermekeik kérték, otthon is alakítsanak ki komposztálót.”

Hadú-Kása Viktória

DUNAFÖLDVÁR – Dunaföldvári Eszterlánc Óvoda, Bölcsőde és Konyha Kossuth Lajos utca 4 telephelye

„A szülői értekezleten felvetettük a kiskert kialakításának első lépéseit. Mindkét csoportban nem várt lelkesedéssel álltak hozzá a szülők. Volt, aki trágyát ajánlott fel, rotálásra is akadt jelentkező, az ágyáskerekre egy leszerelt kerítés elemeit használtuk fel. Az anyukák megszervezték a családi napot. A mi feladatunk a tervezett tevékenységek koordinálása volt. Minden várakozást felülmúló közös összefogással készült el a »mi kiskertünk«. Tartottunk óvodakereti foglalkozásokat heti rendszerességgel. Ének, irodalom, testnevelés és környezeti nevelés témákban komplex formában.”

György Márta

ESZTERGOM – Esztergomi Kertvárosi Óvoda

„Az ovikert tervét a szülők lelkesen fogadták. Kérésünkre csodálatos összefogás jött létre a családok körében. Ki kerítés anyagot, ki munkagépet, ki termőföldet, ki a magaságysok elkészítését, ki saját erejét, idejét ajánlotta fel a terep rendezéséhez, a kert létrehozásához.

Tervezett tevékenységek során bogárhotelt, madáritató, -fürdető tálkákat készítünk, díszítünk, hogy a változatos növényvilág mellé gazdag állatmegfigyelési lehetőséget is biztosítsunk a gyermekeink számára. Kicsi lépésekkel haladva, a gyermekek aktív részvételére számítva a 3-6 éves óvodás korosztály sajátosságaihoz igazodva tesszük befogadhatóvá az egyre szélesebb körű tapasztalatokat, ismereteket.”

Fodor Mónika

FELPÉC – Felpéci Mesevilág Óvoda

„Őszi időszakban folyamatosan alakítottuk ki a magaságysokat, elkészítettük a komposztálót. A tökfélék folyamatos betakarítása történt. Megfigyeltük minden nap melyik zöldség érett be. Voltunk dióverésen, almászüreten. Kiszedtük a földben maradt répát. Megtapasztaltuk a betakarítási munkákat: kukoricatörést, morzsolást. A kerti szerszámokat használtuk, virágot ültettünk, locsoltak a gyermekek. Falevelek gyűjtésében is aktívan részt vettek. A kertben összegyűlt zöld-ség hulladékot komposztálóba gyűjtöttük.”

Czető Andrea

GYÖNGYÖSPATA – Gyöngyöspatai Bokréta Óvoda és Bölcsőde

„Minden évben ültetünk paradicsom és paprika palántákat, melynek a kiültetését, az ültető pohárkákból való kivételét és egész évi szakszerű gondozását tanítja meg a gyermekeknek egy kertész. A gyerekek mindig várják és örömmel részt vesznek a munkában. Betakarításkor libazsíros szendvicseket készítünk, vágják, darabolják a zöldségeket és jóízűen elfogyasztják az „Egészségüket” keretében.”

A kapott kisméretű eszközökkel megtanulnak a gyerekek kapálni. A gereblyét már ügyesen használják, hiszen az udvaron fűkaszával lenyírt fűnyesedékeket, szívesen gyűjtik kupacokba és szállítják talicskákban az ovikertbe, hogy a termő terület le legyen mulcsolva.”

Juhászné Sőregi Ildikó

HAJDÚSÁMSON – II. Rákóczi Ferenc Általános Iskola, Gimnázium, Szakképző Iskola, AMI és Óvoda Eszterlánc Óvodája

„Zöldségeket, fűszernövényeket ültettünk el májusban és gondoztuk, locsoltuk, kapáltuk, öntöztük folyamatosan. A növények fejlődését folyamatosan nyomon követtük a nyár folyamán. Szeptemberben szedtük le hétről-hétre a gazdagon termő paradicsomokat és paprikákat. Még azok a gyerekek is megkóstolták és szívesen megették, akik egyébként a nyers zöldségeket mellőzik az étkezéseik során. De ezeknek a zöldségeknek »varázserejük« volt, mivel mi együtt termeltük, gondoztuk, és szedtük le őket.”

Puskás Mária

HALIMBA – Halimbai Hársfa Óvoda, Mini Bölcsőde és Konyha

„Igyekeztünk az elméleti ismeretek mellé gyakorlati feladatokat is végrehajtani, mely a finommotorikát fejlesztheti: így gyűjtöttünk magokat húsos és száraz termésekből, így leveleztük a gyógynövényeket. Olyan feladatokat végeztük, melyeknek „folytatása” várható. Azaz lehetősége van az óvodásnak, hogy több napos, hetes vagy akár több hónapos folyamatot tekintsen meg.

A gillisztakomposzt mindennapi munkát ad a középső csoportos óvodásoknak... Munkájukat rendszeresen ellenőrzik: figyelik a komposztgiliszták mozgását, tevékenységüket a komposztban. És heti rendszerességgel ürítik az összegyűlt, tápanyagban gazdag levet, mellyel öntözik a kiskertben fejlődő növényeket.”

Imre Zsuzsanna

HERNÁDNÉMETI – Hernádnémeti Napközi Otthonos Óvoda és Bölcsőde

„Tavaszi veteményezés során több csoport sőtőtököt ültetett, melyet Tökhetünkön hasznosítottunk. A begyűjtött termések sok lehetőséget adtak a változatos tevékenységek megvalósítására, mozgásos játékokra, vizuális tevékenységekre, ezekből készítettük el a kültéri dekorációt. Hagyomány óvodánkban, hogy ezen a héten töklámpásokat faragunk, tökfigurákat készítünk, melyekbe a szülőket is bevonjuk. Nem maradhat el a tökből készült ételek készítése, kóstolása.”

Orosz Mária

KEREKEGYHÁZA – Kerekegyházi Bóbita Óvoda

„Célunk, megismertetni a gyermekekkel a tavaszi munkálatokat, megfigyeltetni a növények növekedését, megtapasztaltatni a növények gondozásának felelősségét és betakarítás után elfogyasztani a terméseket. Óvodásaink hatalmas érdeklődéssel vettek részt a kertészkedésben, a növények ültetésében. Gyorsan elsajátították az eszközök használatát és ügyeltek egymás testi épségére az ágyások művelése közben.”

Borosné Hajagos Beáta

KISVASZAR – Kisvaszari Napovi és Főzőkonyha

„Az eredeti nagy ágyásunk mellé kialakítottunk egy magas ágyást, ahol babot termesztettünk, gondoztuk közösen a gyermekekkel. Az ágyások bővítését egybekötöttük egy udvarrendezéssel, ahol felnőtt, gyermek együtt dolgozott. Meghirdettük a szülők között a munkát és érkeztek is szép számmal. Ezt azért tartom nagy dolognak, mert többségében mélyszegénységben élő családokkal dolgozunk. Nem maradt el a vendéglátás sem és a jóízű beszélgetések is teret kaptak ezen a napon.”

Vas-Cseh Kamilla

KOZÁRMISLÉNY – Janikovszky Éva Óvoda és Bölcsőde

„Első körben egy 4 cellás, 70x120 cm ágyás lett kialakítva. Ezekbe a kapott kezdő csomagból fűser-növényeket, saláta féléket, retket és paradicsomot vetettünk. Tél alá vetés technikával próbálkozunk. Amikor az éjszakai fagyok is megjelennek, szalmával takarjuk be a földet... Az első tapasztalatok biztatóak, a gyerekek lelkesek voltak, szívesen részt vettek az első munkálatokban. Bízunk benne hogy a kiskert sok boldog percet, szép termést és hasznos időtöltést nyújt nekünk!”

Szakácsné Molnár Ágnes

KUNPESZÉR – Kunpeszérei Csodavilág Óvoda

„Folyamatosan gereblyézzük és a komposztálóba hordjuk a leveleket, megfigyeléseket végzünk a bogár- hotelnél. A gyümölcsöskertben hamarosan elültetésre kerülnek a szabad gyökerű gyümölcsfák. A gyerekekkel gyűjtött falevelek egy részét préseltük, a másik részét szárítottuk, gyönyörű őszi képek készültek belőlük. A fűszerkerti növényeket is begyűjtöttük, szárítottuk, télen tea készül belőlük.

Nekem és a gyerekeknek a kert minden nap tartogat valami örömet. Látom, amikor az ajtóból egyenesen az őszi gabona ágyásához szaladnak, hogy megnézzék, mennyit nőtt tegnap óta, ahogyan simogatják a kezükkel, észreveszik, hogy a zseme zöldből sötétebb zöldre változott a színe, észreveszik a hajtásokon hintázó harmatcseppeket, a virágok kelyhében megbújó sáskát és méhecskét, ez mindennél többet jelent.”

Kollár Ágnes

KUTAS – Kutasi Micimackó Óvoda, Zsebibaba Mini Bölcsőde

„A kertünkben, amikor már szépen nőtt a veteményünk, a mulcsozást szerettem volna kipróbálni. Ezért a lekaszált száraz fűvet gyűjtöttük össze, sőt a faluba is elmentünk a lekaszált fűvet összegyűjteni, majd jól behintettük a kertet. Közben elmondtam a gyerekeknek, hogy miért végezzük ezt a munkát. Az egyik kislány megkérdezte: „Óvónéni te ezt honnan tudod? Mert sokat kertészkedtél?” Nem feleltem. Később megtudtam, hogy a gyerekek otthon elmondták és néhányan ezt ki is próbálták.”

Lengyelne Bencsik Judit

NÁDUDVAR – Napfény Óvoda és Bölcsőde

„A gyermekek érdeklődve, örömmel és aktívan kapcsolódtak be a közös munkálkodásba. A folyamat végén különböző módokon, a mi csoportunk például hurkapálcára rögzített laminált képek leszúrásával jelölte, hogy hová milyen növény került.

Mivel óvodánkban eddig nem működött óvodakert, így én azt a számomra szívmelengető jelenetet emelném ki, amikor a gyermekek hazafelé menet megállnak az óvodakert mellett és örömmel, büszkén mutogatják azt a szüleiknek, családtagjaiknak, miközben elmesélnék egy-egy történetet, számukra fontos momentumot az óvodában töltött napjaikból.”

Nyikos Evelin

NAGYBEREK – Nagyberki Manó Tanoda Óvoda

„A képzésen szerzett ismereteket, tudásanyagot igyekeztem átadni a kollektívának, akikkel közösen megindult az „ötletelés”, a kertben az udvaron végezhető gyermeki tevékenységek évszakonkénti megtervezése. Óvoda kertünk kialakítására most ősszel került sor. A gyermekekkel megkezdtük benne a munkálkodást, amikor azt gondoltuk, hogy jó lenne egy ünnepélyes keretet adni mindennek. Meghívtuk a gyermekek szüleit, hogy közösen ültessük el a kert első fáját, s közben megnézhesse mindenki milyen úton indultunk el. Koncz Zsuzsa: Kertész leszek c. dala szólt, miközben felnőttek, gyermekek segédkeztek a fa elültetésében, több felnőtt résztvevő szemében könny csillogott.”

Dobosné Kolarics Mária

NAGYPALL – Nagypalli Német Nemzetiségi Óvoda és Konyha

„Külön figyelmet szentelünk a gyógyhatású növényeknek, hogy már ebben a korban tisztában legyenek azzal, hogy a betegségekre a természetben szinte minden gyógyír rendelkezésre áll. Ismerjék meg a háztartásokban leggyakrabban előforduló gyógynövényeket, azoknak gyógyhatásait, például a kamillát, körömvirágot, hársfavirágot...”

Felvonult az óvodai csoport a kertbe és beszélgettünk a teendőről, s a hozzájuk tartozó kerti szerszámokról. Kiosztottuk a feladatokat, az eszközöket, kinek kapát, kinek gereblyét, ültetőt, kis lapátot. A gyermekek egyike ismerkedve ezekkel, a kezében lévő gereblyére tekintett és felkiáltott: »Ez olyan, mint egy fésű! Meg tudjuk vele fésűlni a földet? Olyan szép lenne...« ...”

Moschnitzka Zsuzsanna

NÁRAI – Nárai Aranykapu Óvoda

„Az óvoda udvaron venyigéket és szőlőfürtöket kötöttünk fel, mintha valójában ott szőlőtőkék lennének. A szürethez kapcsolódó énekek, körjátékok után levagdosták a szőlőt kosaraikba, aztán a dézsába öntötték. Ezután a felügyeletünk mellett, előzetesen a szabályokat megbeszélve, megkezdődött a préselés, amelyet nagy érdeklődéssel figyeltek, segítettek. Projektünk eredményesen zárult, hiszen a must az utolsó cseppig elfogyott és a gyerekek az eseményről napokkal később is szívesen beszéltek.

Az óvodakert projekttel nagy hiányt tudunk be-tölteni, hisz tapasztalás közben tanul a gyermek a legtöbbet.”

Szőllős-Laki Zsuzsa

NÓGRÁDMARCAL – Nógrádmarcali Óvoda

A nyár folyamán geotextil fóliával letakartunk egy nagyobb földdarabot, hogy az őszi munkák során könnyebb legyen a terület gyomtalanítása, előkészítése a tavaszi ültetéshez.

Nagyon sok lehullott falevelet összegyűjtöttünk. A gyerekek nagyon élvezték a falevél kupacban a játékot, feldobálták a leveleket, beleugrottak. Egyszer csak megszólal egy 3 éves kislány: „Óvónéni ezeket a leveleket nem viheted el a gombába (komposzt edény), mert ott a gombakukacok összerágják és Én akkor mibe fogok ugrálni!

4 éves kislány gereblyézi a homokot a mászóka körül: „Gyere ide a leveleket gereblyézni!” „Mindjárt csak felszántom a földet a tökmagnak.”

Pákozdi Rita

NYERGESÚJFALU – Nyergesújfalui Bóbita Óvoda és Bölcsőde

„Kötényeket készítettünk Bóbita Kiskertész felirattal és heti váltásban kisebb csoportban keressük fel a kertrészeket a kis kertészeinkkel. A kisebb csoportokban, köténybe öltözve a gyermekek felelősségteljesebben és büszkén végzik az aktuális heti feladatukat, például, hagymát, fokhagymát, és salátát ültettünk.

Családi nap keretében lelkes csapat gyűlt össze intézményünk udvarán, az óvodakert bővítésére. Segítséget kértünk a szülőktől. Fizikai támogatásra volt szükségünk (ásás, föld csere, talicskázás, gally mentés, magas ágyás építése). Mindez megvalósult egy kellemesen fárasztó munkával és beszélgetéssel töltött délelőtt.”

Gergely Kinga

OLASZLISZKA – Olaszliszkai Kerekerdő Óvoda és Bölcsőde

„A gyermekekhez közelálló mesevilágot próbáltunk kialakítani, az »Égig érő paszuly népmese« illusztrálásával, mely a régi tárolónk falára került. A mese megismerése után, egy óvónéni különleges előadásában a gyerekek újból átélhették ennek a népmesének a varázsát, ahol a szereplők (báb) árnyékképei elevenedtek meg a fehér zsírpapíron. A mese feldolgozásának részeként mindenki ültetett egy babocskát, locsolgatták, majd a megnőtt bab tetejére, egy általuk kiszínezett palota került, amit nagy örömeikre hazavihettek.”

Batta Magdolna

ÖTTEVÉNY – Öttevényi Mackó-kuckó Óvoda

„A növényi hulladékok folyamatosan a komposztálásba kerülnek vissza. A gyerekek minden nap várják, hogy megetethessük a gilisztákat.

A kerti munkálatokban is aktívabban részt vesznek, mivel átlátják a folyamatot és várják a végeredményt, pl.: a giliszták betakargatása falevével, a zöldségek, gyümölcsök ültetése, termesztése, szüretelése, majd gyümölcs, zöldség püré/ lé elfogyasztása.

A képzésnek köszönhetően, az óvodakerten belül elkezdtünk foglalkozni a kert körülvevő állatokkal is. Készítettünk sün lakot, ahol télen a sünik el tudnak bújni és át tudják vészelni a telet. Egyre több rovarral ismerkednek meg a gyermekek, a rovarhotel és a rovarnézegető segítségével.”

Fehér Anna Fruzsina

PÁKOZD – Pákozdi Nyitnikék Óvoda

„Jelenleg az ágyásokban paradicsom és paprika palánták, társnövények, valamint sárgarépa, tök, karalábé, és gyógynövények (citromfű, menta) található, melyeket a gyermekekkel ültettünk. Az esővízgyűjtő remek célt szolgál a megfigyelésen alapuló tapasztalatszerzésben. Esős időszak után rendszeresen ellenőrizzük a gyermekekkel, hogy mennyi csapadék esett. A komposztálót mindig a gyermekek bevonásával töltjük fel az engedélyezett anyagokkal.”

Waller Vivien

PÉR – Péri Vadvirág Óvoda

„A gyerekek folyamatosan figyelik mikor bukkannak elő az elvetett zöldségek. Szeretnénk megjelölni az ágyásokat kis táblákkal, amiken a csoportok nevei szerepelnek. Nagyon tetszettek a gyerekeknek az ő méreteikhez igazított kertészeti eszközök. A lombseprű is nagy népszerűségnek örvend, sosem szedték még ilyen szorgalmasan a faleveleket össze. A lehullott almákat, körtéket, amiket már nem lehet megenni, vagy felhasználni, kérés nélkül viszik a komposztáló harangokba.”

Endrődi-Kiss Alexandra

PUSZTASZABOLCS – Pusztaszabolcsi Városi Óvoda és Bölcsőde

„Kedves történet a múlt hét eseményeiről az almaszüret. A gyerekek elmondták, hogy milyen jó lesz, ha a betakarított almából majd sört készítünk. Természetesen nem erre használtuk fel, hanem »sült almát« készítettünk. A diószüret alkalmával betakarított és feldolgozott diót is felhasználtuk, melyet a gyerekek törtek meg kiskalapáccsokkal. Az alma közepébe diót és mézet rakva süttöttük meg. Amit nem így készítettünk el, azt aszaltuk a saját gépünkkel, vagy préseltük a gyümölcscentrifugával.”

Lepsényiné Szépi Gabriella

PUSZTASZENTLÁSZLÓ – Pusztaszent- lászlói Óvoda – Bölcsőde

„Vidéken, kisebb településen élünk, ezért szinte minden családban van kert, gondozák, nevelik a növényeket. A gyermekekkel a foglalkozások, vagy az udvaron töltött idő során minden nap előkerül az óvodakert, a kertben termő zöldségek, gyümölcsök, a kertről való gondoskodás, a komposztálás, a kerti feladatok. Mivel ez mindennapi téma, így otthon is beszélnek róla. A szülők nagy mértékben támogatnak bennünket, töltik a komposztálónkat, ígértek magokat, palántákat tavaszra.”

Fehér Tímea

SARUD – Sarudi Tavirózsa Óvoda

„Elkészült a 6 db ágyáskeret is,- hármát a Katica csoportosok, hármát pedig a Pillangó csoportosok fognak művelni, illetve van egy gyógy- és fűszernövényeknek szánt ágyáskeret. Az ágyásokba, a tavasz folyamán a programtól kapott vetőmagokat fogjuk elvetni. Még az ősztől kapott szeretnénk tájjellegű gyümölcsfákat (cseresznye, barack, körte, szilva) illetve málna és ribizli töveket telepíteni. Kertünk hátsó részébe kukoricát fogunk ültetni labirintust formálva a kikelt növényekkel. Tervbe van még egy – két babsátor ültetése futóbabból.”

Tóthné Szabad Katalin

SOPRON – SoE Lewinszky Anna Gyakorló Óvoda

„Az ágyások termőfölddel való feltöltését is a gyerekek segítségével végeztük. Lapátokkal merték a földet a kis talicskába, majd elszállították a veteményeshez.

Egy kis megjegyzés az egyik kisgyermektől (4 éves kislány): »Azt hiszem, ez életem legjobb napja.« (Föld lapátolása és talicskázása közben)»

Endrődi-Kiss Alexandra

SZABADBATTYÁN – Szabadbattyáni Cifrakert Óvoda

„Kertünk története ez év márciusában kezdődött. Szerettük volna megszépíteni, megújítani egyik utcafront felé eső udvarrészünket. Ekkor érkezett a pályázat, amely ötletet adott arra, mit is kezdünk a területtel. Az önkormányzat segítséget nyújtott a beteg fák kivágásában, elszállításában. A falu református lelkésze is támogatón mellénk állt. Testvéreivel eljött és segített megtisztítani a területet, kiásták a fák ottmaradt gyökereit és felásták a talajt. Így minden adott volt a megvalósításhoz... Az óvoda gondnoka kezdetektől a legfőbb segítségem ebben, így egy igazi kis falusi parasztkertet varázsoltunk.”

Kovácsné Németh Mónika

SZARVAS – Szarvas Város Óvodája és bölcsődéje

„Szarvas Város meghirdette pályázatát a »leg-szebb konyhakertek« címmel, melyre óvodánk, mint közösség is benevezett. Nagy örömmel vették birtokba gyermekeink a csoportonként elhelyezett magaságyásokat, és az óvodapedagógusok segítségével egyre szebb és szebb »kiskertek« alakultak ki az ágyásokból. A városban hagyományosan megrendezésre kerülő Szilva napokon sorsolták ki a nyertesek nevét, és nagy örömmel vette át a közösségi kategóriában a második díjat óvodánk kertvezetője Csongrádi Erika.”

Czikkelyné Fodor Tünde

SZÁZHALOMBATTA – Százhalombattai Kipp-Kopp Óvoda

„Százhalombattai Kipp-Kopp Óvodánkban a »Fürkészek« tehetségműhelybe járó gyermekkel (5 fő) a fűszer és növénykertünkbe különböző növényeket ültettünk, málnát, epret, szedret. Az ovisok a kerti szerszámokat rendeltetésüknek megfelelően használták, az ültetési folyamatokat megbeszélés után jó sorrendben végezték. Majd közösen elültették óvodánk első szilvafáját.”

Az intézményünk az óvodakert programmal tudatosabban tervez, szervez. A kert részeit megváltoztattuk, határait kijelöltük, gyermekközpontúvá tettük.”

Rappai Szilvia

SZÉKKUTAS – Székkutasi Líbor Ilona Óvoda

„Ezenkívül a lehullott falevelek gyűjtésében vállaltak nagy szerepet. Mivel beüzemeltük a komposztálót, amit kaptunk, kíváncsian figyelték mikor fog megtelni. A gyermekek szorgalmasan gyűjtötték a faleveleket, igazi csapatmunka alakult ki. Egyik fele septe össze a leveleket, a másik fele meg hordta a komposztálóhoz.

Az óvodakert kialakítása során volt egy kisfiú, aki miután a kezébe vette a számára megfelelő méretű ásót, nagy örömmel szaladt oda hozzánk, hogy végre ő is áshat, mert nem mondja senki, hogy túl nagy számára az ásó, és így nem lesz elzavarva, mint otthon.”

Magyari Szilvia

SZEKSZÁRD – Szekszárdi Gyermeklánc Óvoda

„Fejleszteni szeretnénk a gyermekek figyelemtartósságát, érdeklődését, türelmét, megismertetni őket a növények sokféleségével, hogy az ott töltött idő vidám, játékos, érdekes legyen. A közösen végzett tevékenységek során fejlődjenek társas kapcsolataik, érzelmi és akarati tulajdonságaik (kitartás, együttműködés, felelősségtudat) önbizalom. Pozitív érzelmi viszony alakuljon ki környezetük iránt.”

Hájasné Szűcs Tímea

SZENDRŐ – Assisi Szent Klára Római Katolikus Óvoda

„Férfi óvodapedagógusként lehetőségem adódott, hogy kreatív képességeimet megmutassam. Óvodakertünk magaságyásait raklapokból készítettem el. Fába gravírozott csoportok nevét jelző táblák készítése folyamatban van, amelyek nemsokára ékes díszei lesznek a kertünknek. Őszi fesztiválunk során az óvodakert jó lehetőséget adott Madárijesztő – szépségverseny megrendezésére.”

Fodor Attila

TATABÁNYA – Vidámságok Háza Óvoda-Bölcsőde

„Az intézmény külső kapcsolatait is fel tudta használni a megvalósításhoz. Az erdészettől termőföldet, fahasábokat a magaságyás kialakításához, a szőlőktől paradicsom palántákat és fűszernövényeket kaptunk. A komposztáló használatával még most ismerkedünk. A családi napunk tematikája a szőlőszüret és a must készítés volt. A kiperéselt szőlőszemeket lelkesen a komposztálóba tettük, így másnap megtapasztalhattuk, hogy a túl sok, magas cukortartalmú zöld hulladékkal mi történik a komposztban. Milliányi muslicával találkoztunk. Mókás tapasztalatszerzés volt. Ezután levelekkel, fűnyesedékkel takartuk le a szőlőt, így megoldott ez a probléma.”

Solymosné Kovács Anett

TOMPA – Bokréta Önkormányzati Óvoda és Bölcsőde

„Mentorunk javaslatára a korábbi magaságysáink (melyekben zöldségeket termesztettünk) mellett ribizli ültetvényeket (egy magastörzsű és egy bokor) telepítünk. Ezek helyét gondosan előkészítettük.

A kapott giliszta komposztáló „üzembe helyezése „ az udvaron óvodai szinten történt. Mind a 6 csoporttal egyeztettünk a pontos időpontról. Vidéki gyermekekhez képest nagyon sokan akkor láttak életükben először gilisztát. Megbeszéltük, hogy mi az, amit bele szabad dobni, és mit nem. A komposztálás világnapján ,október 10-én pedig közös vetítést tartottunk a gyerekek által közkedvelt mesékből, amelyeknek a komposztálás volt a témája.”

Zomboráczné Matos Tímea

TÖRÖKSZENTMIKLÓS – Bercsényi Miklós Katolikus Gimnázium és Kollégium, Ált. Isk. és Óvoda – Szent Kristóf Katolikus Tagóvoda

„Az őszi időszakban a gyermekekkel elkezdtük a magaságyságok kialakítását és őszi veteményezését. Előkészítettük az eszközöket, a gyermekekkel megismertettük ezeket, felhívtuk a figyelmüket az esetleges balesetek elkerülése érdekében. A magaságyságokat kigyomláltuk, és előkészítettük az őszi magok veteményezéséhez, megismertük az őszi magokat (saláta, retek, cékla, hagyma). A gyermekek barázdát húztak, és a kezükkel beleosztották a magokat, majd betemették. Ezután meglocsoltuk, és napi szinten figyeltük a fejlődésüket, és gondoztuk a veteményt.”

Ónodi Judit

TÓTVÁZSONY – Hajnal Óvoda És Bölcsőde

„A munkálatok előtt megismertettem a gyerekeket az eszközökkel. Az eper/ saláta palántázásához ültetőfát használtunk. Egyik kisfiú tágra nyílt szemekkel figyelt, hogy ez az »ültetőfa«. Majd teljesen komoly arccal megállapította.

– De, óvónéni! ez nem fa, ez műanyag! Ez nem fából készült! Szerintem ez »ÜLTETŐMŰANYAG«.”

Eőryné Verpuláczi Diána

TUzsÉR – Tuzséri Lónyay Pálma Napköziotthonos Óvoda és Konyha

„Az óvodánkba járó hátrányos helyzetű gyerekek szüleinek jelentős része nem tartja fontosnak a kertészkedést, környezetük szépítését, rendben tartását...

Nagy élményt nyújtott a gyerekek számára a kert kialakítása. Csofálkozva nézték, hogyan festjük a magas ágyás kereteit. Örömmel segítettek kis furikjaikkal a kihelyezett keretek megtöltésében. Szorgosan hordták a gallyat, levágott fűvet, amit az aljába helyeztünk. Lelkesen mesélték szüleiknek az óvodai élményeket.”

Révész Enikő

ÚJFEHÉRTÓ – Lengyel Laura Óvoda és Bölcsőde Napsugár Tagóvoda

„Megismertettük a gyerekeket a kapott kerti eszközökkel. Némely eszköz még az óvoda-pedagógusok számára is ismeretlen volt. A gyerekek élvezettel használták és használják a mai napig a különböző szerszámokat. Rendszeresen megfigyeljük a rovarokat, kedvenceink a méhecskék. Volt egy alkalom, mikor reggel imádkozó sáskát találtunk az óvodánk falán és elengedtük a fűszernövények között. Természetesen nem hagytuk ki, hogy megismerkedjenek azok illatával, majd vizet töltöttünk az itatóba is.”

Bige Szabolcsné

ÚJKÉR – Újkéri Mocorgó Óvoda

„Sikerült kialakítanunk az 1 db meglévő magasságunk mellé 4 db új emeltágyást és egy virágos sziklakertet. A sziklakert kialakításához a szülők-től kaptunk termésköveket, pozsgás növényeket. A gyerekek előszeretettel gazolják, öntözik, gondozzák nap mint nap, így már most gyönyörű és dús növényzetet ad. A gyerekeink óvodai életének szerves részévé váltak a kerti munkálatok, szívesen végzik a kapálást, a gyomlálást, az öntözésről nem is beszélve. Sosincs elég öntözőkanna, még a kicsik is lelkesen cipelik! Mindenki mosolyog, örül a munkának, ezt nagyon jó érzés látni. Reméljük, hogy ezt viszik tovább!”

Balogh Nóra

VÁC – Váci Alsóvárosi Óvoda

„A mi óvodánkban teljesen természetes, hogy Kupacs manó lakik a nagy mogyorófában. Olyan nagy motiváló erővel bír, hogy a kertben bármilyen munkát szívesen vállalnak, még a kevésbé szeretett gazolást és a levelek elhordását is, mivel ők Kupacs kedvéért dolgoznak. Már tudják, hogy nem pókháló szövi keresztül az árvácska földjét, hanem gyökér, hogy a lándzsás útifű nem is gyom, hanem gyógynövény, és hogy milyen hasznos a lehullott falevél. Észrevétlenül lesznek igazi kertésszé.”

Czank Edit

VANYARC – Vanyarci Napsugár Óvoda

„Megható volt látni, ahogy a gyermekek a szülőkkel együtt minőségi időt töltöttek el az óvodában, miközben mi pedagógusok is közelebb kerültünk hozzájuk, hiszen a közös munka, közös cél remek közösségformáló lehetőség. Kéz a kézben dolgoztak a szülőkkel még a legkisebb gyermekek is, sőt, helyi lakosok is szívesen besegítettek a munkálatokba és az egész falu kíváncsian várja a kert fejlődését, ezért a helyi újságban is tervezünk folyamatos beszámolókat írni a kertről, pl. a komposztálásról.”

Thomka Noémi

VÉP – Vépi Vadvirág Művészeti Óvoda és Bölcsőde

„A kisvárosban, ahol élünk nagyon összetartóak a szülők, támogatják az óvoda, az óvodapedagógusok kérését, terveit, az óvoda szépítését, a gyermekek programjainak színesítése érdekében. Kértük tavasszal »Virágos óvoda« felhívással a szülőket, hogy támogassák óvodánkat virágpalántákkal. Rengeteg virágpalánta érkezett, de nem csak virágok, zöldségpalántákat is kaptunk, melyek segítségével, közösen szép virágos udvart varázsoltunk, a zöldségpalánták termését pedig egész nyáron fogyasztottuk.”

Nagy Emőke

ZÁKÁNYSZÉK – Zákányszéki Manó-kert Óvoda és Bölcsőde

„A Föld napján-április 22.-én az egész Óvoda, sőt a Bölcsőde is csatlakozott hozzánk óvodakertünk- bölcsőde udvarunk szépítéséhez. Az »egy gyermek, egy palánta« akció keretében minden gyermek ültetett virágot a kerti ágyásokba, vagy balkonládákba. A kezdeményezésünket a fenntartó mellett, a szülők, és helyi termelők is támogatták. Az ültetés végén óvodánk mindhárom csoportja közös énekléssel, mondókázással járta végig a kertet. Ez a nap lett az óvodakertünk »születésnapja« is.”

Kiss-Patik Tünde

RÉSZTVEVŐ ISKOLÁK

ABONY – Gyulai Gaál Miklós Általános Iskola és AMI

„Az októberi napsütésben éppen az iskolakert-be indultunk, a kikelő veteményeket kigyomlálni. Az egyik kislány olyan lelkesen nekiállt gyomlálni a spenótot, hogy mindent kiszedett az adott sorból, még a spenótot is. Nagyon büszkén mutatta, hogy ő milyen gyorsan halad és szép, „üres” a sora. Neki másodszor is megmutattuk, melyik a gyom és melyik a haszonnövény. Akkor az adott helyzetben nagyot nevettünk rajta.”

Batúcz Lászlóné

BALASSAGYARMAT – Balassagyarmati Szabó Lőrinc Általános Iskola

„Az Egerbaktai Óvodában sikeresen működtetjük óvodakertünket, a „Babóca Birtokot”. A gyermekeink nagy része hátrányos helyzetű, illetve halmozottan hátrányos helyzetű családokból származik, ahol a mindennapos megélhetési problémák, felülírják az egészséges táplálkozásra való törekvést. Így a gyermekek jelentős része csak az óvodában találkozik zöldségekkel, gyümölcsökkel az intézményi étkeztetés mellett.”

Benyó Bernadett

BALATONFÜRED – Balatonfüredi Református Általános Iskola és Óvoda

„Először kijelöltük a területen az ágyasok helyét. A gyerekek matematika tudását felhasználva kimértük a sarkokat, majd jól látható piros kötöző spárgával kijelöltük az oldalakat is. A mérés után a füves talaj felásása következett... Az iskolakertbe kaptunk egy giliszta komposztálót. A gyerekekkel együtt állítottuk össze, megnéztük a benne lakó gilisztákat. Ennek kb. egy hónapja, azóta minden gyerek és kolléga gyűjti a zöld hulladékot, a kávé zaccot. Ha meglátnak az udvaron, már messziről kiabálnak, hogy mennyi mindent gyűjtöttek. Mindenki örömmel szórja a komposztálóba a giliszták „ebédjét”.”

Kissné Laár Eszter

BÉKÉSCSABA – Lencsési Általános Iskola

„Az őszi betakarítással és feldolgozással több órában is foglalkoztunk kertbarát szakkör és technika órák keretében. Több, ősszel érő szőlőfajtát szüreteltünk, mint a Moldova, Othelló, Hamburgi muskotály... Kiegészítettük az eprest folyton termő fajtával is... A mulcsozáshoz begyűjtött felhasználásra várakozó szénakazlat többféle módon is felhasználtuk. Nem is gondoltuk, hogy ilyen kedvelt játszó és pihenőhelye lesz a dolgozók gyerekeknek. A friss levegőn szénakazalban hemperegtek, bújócskáztaak önfeladten.”

Farkas Éva

BERETTYÓÚJFALU – Berettyóújfalui József Attila Általános Iskola és AMI

„Megtörtént a talaj előkészítése rotációs kapával, fellazítottuk a talajt és kialakulóban vannak az ágyások, amelyekben a közelgő hideg miatt még vetés nem lesz. Emellett magas ágyásokba különféle fűszernövényeket ültettünk be. (Pl. zsálya, tárkony, oregánó, bazsalikom, levendula). A gyerekek nagy lelkesedéssel kezdték meg az iskolakert kapujának megtervezését maguk választották a színeket és mintákat, és nagy izgalommal készülnek az iskolakerti foglalkozásokra.”

Páka Szilvia

BŐ – Bői Általános Iskola

„A lázas munka – a feltételek megteremtése után – az iskola szomszédságában kezdetét vehette. Egy nagypapa felszántotta a kijelölt területet, egy édesapa pedig elboronálta. A kerítés, az igazgató úr és a karbantartónk közös munkája: újrahasznosított autógumikba vasoszlopok lettek betonozva, közéjük háló feszítve, mely a kóbor focilabdák támadásától hivatott védeni a kert növényeit.... Kaptunk felajánlásként bogyós cserjéket, fűszernövényeket, virághagymákat is. Helyére került a gyerekek által készített rovarhotel, madáretető, a veteményt jelző táblák. A kert sarkában kis manóházat alakítottunk ki a legkisebbek örömére.”

Rupert Rafaella

BUDAPEST – BGSZC Dobos C. József Vendéglátóipari Technikum és Szakképző Iskola

„Először történt az iskola életében, hogy saját termesztésű növényeket, zöldségeket használhattak fel a tankonyhánkban. Leginkább a fűszernövényeket, és a megtermesztett gombát, valamint meggyet hasznosították az ételkészítés és cukrász órákon. Érdekes színfolt volt a mindennapi oktatásban a komposztálás-sal való ismerkedés... A jelentkező osztályok összegyűjtött pénzkeretéből vásároltunk fát. Őszibarack, birsalma, és fügefa kerül majd a kertbe terveink szerint, amelyek ültetéséről fogunk képeket is készíteni. Minden fa kis táblácskával lesz ellátva, ahol az ültető osztály, és évfolyam neve fog szerepelni.”

Kőszegi Andrea

BUDAPEST – Óbudai Szent Péter és Pál Szalézi Általános Iskola

„A nagydobosi sütőtökünk elfoglalta a kert 3/4 részét, felkúszott a kerítésre, és a műfüves pályára a gyerekek legnagyobb örömére. 8 hatalmas tököt termett, ebből az apropóból szerveztünk terményáldást egy kis műsorral. A termés egy részét megsütöttük... Talán a legjobb program a zöld paradicsom befőzés volt. Otthonról hoztam mérleget. Nem csak a paradicsomot mérték a gyerekek, hanem tolltartót, füzetet, uzsonnádobozt. A rezsón főztük meg a savanyító levet. Mindenki megkeverte, üvegekbe raktuk a paradicsomot, a forró levet a felsős diák töltötte fel. Még pihen, érik, de a gyerekek már várják a kostolót.”

Szalaváry-Végh Mónika

BUDAPEST – X. kerületi Éltes Mátyás Általános Iskola és Kollégium

„Szeptemberben megalakult az alsós és felsős ÖKO szakkör, amiben jelentős feladatot kapott a konyhakert helyének, barázdáinak kialakítása, a szerszámok használatának pontos ismerete. Közösségi munkában vissza-visszajárt egy, már elballagott tanulónk is. A kukacos komposztáló segítségével szolgál számunkra, hogy sok kisgyerek örömmel gyűjtse a szerves hulladékot... Az iskolakertünkben nagyon sok örömmünket leljük. A kicsik és nagyok is megtalálják a számukra hasznos feladatokat. Reméljük a sok fáradtságos munkának beérik majd a gyümölcse. Sok életrevaló tapasztalást szerzünk, a közösen elvégzett kerti munkálatokban.”

Dióséné Kalmár Melinda

BUDAPEST – Kőbányai Széchenyi István Magyar-Német Két Tanítási Nyelvű Általános Iskola

„Az iskolakertben folyamatosan építjük az utat, amelyen a kertbe járást, az ültetést, a locsolást, a gyomolást fogjuk megoldani... Az iskolakert kapott nevet is, a több lehetőség közül végül a Széchenyi Oázis-t szavazták meg a diákok és a tanárok... A hatodik osztályos lányok nagy lelkesedéssel veteményeznek és ápolják a növényeket, a fiúk pedig ügyesen építik az iskolakertben az utat és kreatívan készítik elő a raklapbútorokat, minden diák nagy odafigyeléssel öntözi a veteményt.”

Tóth Péter

BUDAPEST – Szent Lőrinc Katolikus Általános Iskola

„A magaságysokba fűszer- és gyógynövényeket ültettünk, amelyeket az alsó tagozatos gyerekek gondoztak. Ezeket már be is takarítottuk, és különböző ételek ízésítésére fogjuk használni. Az iskola-kerti feladatok elvégzésében az alsó tagozatosok nagyon aktívak. Munkájukról kertészeti naplót is vezetnek, amelybe rendszeresen beírják az elvégzett munkájukat, kérik egymástól a felelős gondozói magatartást és rajzokat is készítenek...”

Kuti Margit

BUDAPEST – Vakok Óvodája, Általános Iskolája, Szakiskolája, Készségfejlesztő Iskolája, EGYMI, Kollégiuma és Gyermekotthona

„Célunk, hogy minél több illat és textúra jelenjen meg a kertben, hiszen vak gyermekek esetében az iskola-kert fontos szerepet kap a szemléltető oktatásban...”

Mikor szeptemberben egy meleg délelőttön elvetettük a magokat, következett a locsolás. Megtöltöttük a gyerekekkel a locsolókannákat, s elkezdtek öntözni az elültetett magokat, közben beszélgettünk róla, miért is kell locsolni, miért van szükségük a növényeknek vízre. Az egyik első kislány megszólalt nagyon komolyan: gyorsan hozzunk még vizet a kannában és locsoljuk meg őt is, úgyis melege van, és hátha gyorsabban megnő ő is.”

Szüle Eszter

CERED – Id. Szabó István Általános Iskola

„A gyermekek rendkívül örültek a szülői közreműködésnek. Jelentősen növelte az iskolakert iránti érdeklődést. Továbbá közös erővel próbálunk szerves trágyát hozatni az iskolakertünkbe. Jó látni a gyermekek környezettudatos fejlődését. A tanulók jelentős része igyekszik a hulladékot külön válogatni, hogy a komposztálóba csak megfelelő minőségű hulladék kerüljön. Egy-egy projekt előtt, a gyermekek igyekeznek olyan alapanyagokat keresni, melyek újrahasznosításból származnak.”

Hulitka Annamária

CSABDI – Csabdi Petőfi Sándor Általános Iskola

„Egy iskolakert létesítése jó közösségformáló alkalom lehet. Első kérésünkre községünk polgármestere elintézte a nehéz tereprendezést gépi eszközökkel, természetesen ingyen. Több szülő segített a területek felrotálásában, eszközök kölcsönadásában, a magaságysók elkészítésében. A rovarhotel elkészítését is szülő vállalta el a gyerekekkel, növényeket folyamatosan hozták a szülők.”

Csercsák- Erdélyszky Rozina

CSÓKAKŐ – Móri Radnóti Miklós Általános Iskola Nádasy Tamás Tagiskola

„A szántást követően a gyerekekkel el-
egyengettük a talajt, majd a leendő vete-
ményesnek szánt területet belocsoltuk
folyékony szerves anyaggal, majd mulc-
sossal betakartuk... Sokan nem ismerték
a mulcsozás fogalmát, nem tudták ez mit
jelent. Mutattam nekik, hogy a szalmabá-
lákat kell szétszedni, és a szalmát elterí-
teni a talajon. Mikor a gyerekek nekiálltak
a feladatnak, kifejezetten élvezték, egész
játék kerekedett belőle. Sokan nem is fog-
tak szalmát a kezükbe. Új élmény volt szá-
mukra.”

Bakosné Fábián Hajnalka

CSURGÓ – Csokonai Vitéz Mihály Re- formátus Gimnázium, Általános Isko- la és Kollégium

„Olyan növényeket ültettünk, amiket ősszel
lehet, nálunk kelendők lesznek és amink
volt a csomagban. Sok hagymát, fokhagy-
mát ültettünk, majd őszi cukorborsó és sa-
láta következett. A gyermekek hoztak ott-
honról eper töveket, ezeket is elültettük.
Az eper közeit fokhagymával ültettük be.
Jó védőnövény. Vetettünk retket, fekete-
retket és megint gyöngyhagymát. Ekkorra
elfogyott a felásott földünk. Folytatás ta-
vasszal. Tervezünk egy fűszerkertet és sok
salátafélélt ültetni. A távlati tervek között
szerepel egy kisméretű gyümölcsös és egy
fűszerkert kialakítása is.”

Deák Zoltán

DARNÓZSELI – Szigetköz Körzeti Általános Iskola és AMI

„Iskolánk számára mindig is fontosak voltak a hagyományok és a környezettudatosság. A pályázatok segítségével újjáélesztettünk egy régi tankertet, mely a Darnói Kapós és Zamatos nevet kapta. Tanulmányozva a falu történetét, olyan régi értéket keltettünk életre, mely a mai kor értékeit is közvetíti, közelebb hozza a gyermekekhez a természetet, a környezettudatosságot és felelősséget is tanulhatnak általa.”

Kern Olivér

DEBRECEN – Debrecen-Bánki Református Általános Iskola

„BánkiRefiKert: Isten szeretetéből, szülői és kollegális összefogással egy csodát alkottunk az iskolánk udvarán. Minden arra járó gyógyulhat Isten patikája elnevezésű gyógynövényösvényünkön végig haladva, felfrissülhet az aktuális zöldségeinkből falatozva a szederkapunkon át. Megpihenhet az árnyas filagóriánkban, gyönyörködve a madáritató édes kis madaraiban...”

A sok-sok munka meghozta gyümölcsét, no nem csak a kertekben, hanem nagy meglepetésünkre a mi kis iskolánk nyerte a Kertkóstólgató pályázat (Fenntarthatósági Témahét 2022) országos I. helyezését!!!!”

Kovács Orsolya

EGER – Eventus Üzleti, Művészeti Szakgimnázium, Technikum, Gimnázium, Szakképző Iskola, Alapfokú Művészeti Iskola és Kollégium

„Egyik kedvenc szituáció számomra a sok közül, melyet a gyerekekkel éltünk át, egy anyuka párbeszéde a kislányával, gyermeke újdonsült szőlő fogyasztási szokásairól. A párbeszéd a következőképp zajlott le telefonon keresztül:

Szülő: miért beszélsz tele szájjal?

Lány: mert szőlőt eszek.

Szülő: mióta eszel te szőlőt?

Lány: mostantól.

Szülő: hol eszel te szőlőt?

Lány: itt az iskolakertben.

Szülő: itthon sose eszed meg a szőlőt, nem is szereted a szőlőt.”

Madarász Tímea

EGER – Egri Arany János Általános, Szakiskola és Kollégium

„Minek ez? Hiányzik ez neked? Megéri ez neked? Úgyis tönkreteszik. Érdekel ez valakit? Nincs rá pénz!

Gondolom ti is találkozotok hasonló reakciókkal, amikor kiderült mire készültök.

Én is, de.....

Belevágtam....és

Kaptam bátorító szavakat

Bíztam benne és már kaptam a gyerekektől érdeklődő mondatokat, örömteli pillanatokat, látok összefogást, mosolyt, kacajt, meg hogy, de jó lesz....

Anyukámnak tényleg leszedhetem ezt a virágot? Szed-

hetek epret a tesóimnak?

Tanár úr segíthetek?

Ezért megéri!”

Kárpáti Zoltán

EGERÁG – Szalántai Általános Iskola Egerág

„Van tanösvényünk is. Ott egy évekkkel ezelőtt megkezdett „parkosítás” folyik. Idén folytattuk a tisztítását a kijelölt területnek, illetve a tanösvény útját tettük biztonságosabbá...

Kialakítottuk az idei levélkomposztáló helyét is. Szerencsére sok fa van az udvaron, így a falevelekkel kellett valamit kezdenünk. Sok éven át az önkormányzat elszállította és elégette. Mi gondoltunk egyet és elkezdünk összegyűjteni a leveleket. Az év folyamán az összegyűjtött leveleket megfigyeljük, hogyan változik, alakul át megfelelő komposztá.”

Rákóczy Gábor

FELSŐLAJOS – Lajosmizsei Fekete István Sportiskolai Általános Iskola Felsőlajosi Tagintézménye

„A tervezett feladat a gyógynövények átültetése volt. Viszont ehhez jó minőségű erdőföldre volt szükségünk. A közeli kiserdőbe közel 20 tanulóval kimentünk földet gyűjteni, ásókkal, gereblyékkel és taligákkal. Viszont az erdőföld gyűjtése helyett gilisztákat gyűjtöttek a gyerekek. Az egyik tanuló, aki egy kicsit visszahúzódo önfeladten tartotta a kezében a gilisztát és örömmel mesélte az anyukájának, hogy Ő bizony ott-hon is szeretne gilisztákat vizsgálni.”

Kovács Orsolya

FÜZESGYARMAT – Kossuth Lajos Általános Iskola és Alapfokú Művészeti Iskola

„Az őszi talajelőkészítéssel nagy fába vágtuk a fejszénket. Gazos, tarackos területet kellett letisztítanunk, valamint egy bokorsort is ki kellett szednünk. A gyerekek maguk akarták a bokrokat kiásni. Lassan haladtunk, a gyökerek erősen tartották a bokrokat. Nagyon lelkesek voltak, így nem akartam megfosztani őket a munka örömétől. A lelkesedés kitartott, a bokorsort kiszedték, a kialakított területet felásták.

A komposztáló megérkezése nagy érdeklődést váltott ki. Rendszeresen gyűjtünk zöld és száraz növényi hulladékot bele, valamint locsolgatjuk. A gyerekeket nagyon érdekli vajon tavasszal mi is kerül ki a komposztáló edényből. Bele-belenéznek, felfedeznek-e benne gilisztákat.”

Szalai Gabriella

HAJDÚBÖSZÖRMÉNY – Hajdúböszörményi Bocskai István Általános Iskola

„Az iskolakertben való tevékenykedésen alapuló tanulás mindenképpen innováció a 21. század gyerekeinek. Szabadban töltött idő: élmény, motiváció, növény-, rovar- és szerszámismeret, szabálytudat, együttműködés, alkalmazkodás, természetvédelem, fenntarthatóság. Módszertani megújulás.

Mindenki lelkesen, többen nagyon ügyesen tevékenykednek, akadnak bátortalanok is. Van olyan tanuló, akinek a figyelmét teljesen lekötik a talajlakók. Nagyon szeretnek öntözni, néha túlságosan is. Vigyáznak a munkájukra, mivel nincs még lekerítve a kert, őrködnek a szünetekben.

Takácsné Bíró Zsuzsa

IBRÁNY – Ibrányi Református Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium és Kollégium

„Augusztus végén, szeptember elején kezdtük a munkálatokat, amely során kialakítottuk a magas ágyásokat, a futtatórácsokat és a kavicsos talajtakarást. Kiállítottuk az időjárás állomást. Ezekben nagy segítségünkre voltak a technikai dolgozók.

A második évfolyamos tanulók közül egy kisfiú a tulipánhagymák ültetése után elszaladt néhány percre.

Közben a tulipánhagymák tetejére a többiek árvácska töveket ültettek. A kisfiú visszaérkezése után

csodálkozva kérdezte, hogy már ki is nőttek a virágok?”

Trencsényi-Kató Gyöngyi

JÁNOSSOMORJA – Jánossomorjai Körzeti Általános Iskola és AMI Klafszy Katalin Tagiskolája

„Az eddigi esetleges (nem rendszeres) foglalkozások szervezett keretet kaptak. A kert gondozása egy kézbe került.

Beüzemeltük, használjuk a komposztálót. Először tartottunk tőle, hogy nem lesz elegendő zöldhulladék a megtöltéshez, de a kerti munkák folyamatosan biztosítják a töltőanyagot. Több tanterembe is kihelyeztünk „komposzt” feliratú szemetest, ebbe gyűjtjük a komposztálható hulladékot.

A Gazdaszakkör egyik őszi foglalkozásán leszüreteltük kertünk illatos fűszer- és gyógynövényeit. A frissen szüretelt növényekből (citromfű, menta) szörpöt készítettünk. Még az eleinte fanyalgó fiúk is megnyalták utána mind a 10 ujjukat! Azóta többen elkészítették otthon is ezeket a finomságokat.”

Völcsei Anita

KAPOSVÁR – Kaposvári Kodály Zoltán Központi Általános Iskola II. Rákóczi Ferenc Tagiskolája

„Szeptembertől technika, osztályfőnöki, természetismereti órák keretében tevékenykedtek a gyerekek. Megtanulták a helyes szerszámhasználatot és karbantartást, ismerkedtek az eszközökkel, munka- és balesetvédelmi szabályokkal és nem utolsósorban a teendőkkel is. A májusban elkészült magaságyásokba elültetett növényeket kigazolták, ősszel elültethető, tavasszal virágzó növényeket ültettek. Tejfölös poharakba tavasszal „szüretelhető” salátamagot vetettek, a kikelt palántákat kipalántázták a magaságyásokba.”

Körmendiné Hajdu Gyöngyi

KARCAG – Karcagi Általános Iskola és Alapfokú Művészeti Iskola Kiskulcsosi Általános Iskolai Tagintézménye

„Kertszakkörre járó kislány hozott áttelelő zöldhagymát, amelyet a mamájától kapott. A kis zacskóba rakott hagyma mellett egy kis papírra volt írva a neve: „Jancsi hagyma”. Különlegessége a hagymának, hogy a szára tetején apró kicsi hagymákat növeszt, amelyet, ha ősszel elültetünk a földbe, tavaszra friss zöldhagymával „ajándékoz” meg. Az élelő elültetett kis hagymánk már kihajtott, és kíváncsian várjuk a további fejlődését, növekedését.”

Némethné Nagy Julianna

KECSKEMÉT – Kecskeméti Corvin Mátyás Általános Iskola Mathiász János Általános Iskolája

„A Katonatelepi Kutató Intézet szaporító anyagából szőlőt telepítettünk. A helyi nemesítésű rezisztens csemegeaszőlő fajtákból ültettek el a gyerekek. Eszter, Angéla, Teréz, Pölöskei Muskotály, Orsi, Palatina, Fanny, Lidi nevű szőlőkkel ismerkedtek a gyerekek és lett egy nagyon szép telepített szőlősor...

A fűszerkertbe közösen ültettük a növényeket a gyerekekkel. Annyira tetszett Nekik, hogy másnap kérés nélkül is több gyerek hozott otthonról növényeket, így másnap is folytatni kellett az ültetést.”

Kisberk Hella

KISKUNFÉLEGYHÁZA – Kiskunfélegyházi Göllész Viktor Óvoda, Általános Iskola, Készségfejlesztő Iskola, EGYMI

„A kert építése során első kézből, tapasztalati úton ismerhették meg az értelmileg akadályozott tanulóink, amiről eddig csak elméletben hallottak (vagy csak ritkán találkoztak vele). Ismereteik az eszközhasználat, a saját emberi erőforrásaik beosztása terén gyarapodott, megtapasztalták mi a valós fizikai munka, a fáradtság érzése munkavégzés által. Betekintést nyertek a tervezés folyamatába, az okozati viszonyokba.

Melyik a kapa eleje és vége? A. még nem fogott kapát a kezében sosem (utólag derült ki). Gazoltunk épp és ő nagy lendülettel a maga módján kezdett a kapálásnak a tarackos területen. A legvégén fogta a kapa nyelét és kb. 5 perc után már igen verejtékezett a nagy erejű csapások miatt...”

Palásti Szilvia

KISÚJSZÁLLÁS – Kádas György EGYMI

„Az iskolakertben termesztett növények elfogyasztása nagy élmény volt a sajátos nevelési igényű tanulóink számára. A tízóraihoz nyersen fogyasztott, túrókrémek formájában feldolgozott zöldségek az egészséges táplálkozást támogatták. Az ízélményen kívül újdonság volt, hogy az elfogyasztott zöldségfélék héját, zöldhulladékát ettől a tanévtől kezdődően már nem a kommunális hulladékgyűjtőbe, hanem a komposztáló edénybe tehetjük. Egészségtudatosan, környezettudatosan minden napunk gazdagabb.”

Tőkésné Borók Anita

LENTI – Lenti Vörösmarty Mihály Általános Iskola

„Az ágyások közé deszkát tettünk, ügyelve arra, hogy senki ne lépjen még véletlenül sem a sorra. Ezt a tanulók minden nap ellenőrzik is. A munka végeztével jó volt látni az elégedett arcokat, még ha a fáradtság is észrevehető volt rajtuk.

Az elsősök is megnézték a veteményeket. Az egyikük nem értette, hogy a cserepet miért tettük a földbe. Kérdeztük, hogy mire gondol. Náluk az erkélyen az eper cserépben van, ezért nem értette, hogy mi miért ástuk el. Elmondtuk, hogy szabadföldben van, itt nem kell cserep és mi nem rejtettük el.”

Sümege Anikó

MAKÓ – Szignum Kéttannyelvű Egyházi Általános Iskola

„Az őszi családi napon a földieper palántákról közösen szüretelt termésnek több generáció is örülhetett. A sárgabarackfa az idei évben hozta első termését, amelynek ízét a közösen végzett munka még édesebbé tette. A cseresznyefa ültetést a gyerekek szülei is segítették. Külön öröm látni a szülők lelkesedését, a kerti munka a családokat is közelebb hozza egymáshoz.

Terveinkben szerepel, hogy a komplex természettudományos órák (biológia, földrajz, kémia) egy része itt valósulhasson meg.”

Rác Krisztina

MÁTÉSZALKA – Kálvin János Református Általános Iskola

„Iskolánk egyházi jellegéből adódóan az ágyások formájával is igyekeztünk kifejezésre juttatni keresztényiségünket. Ezért került sor ősi kereszt alakú ágyás helyének kialakítására, és ezért álmotdunk meg a Kálvin-csillag alakú ágyást is.

A fiúk ásás közben érdeklődtek, hogy miért ilyen alakúak lesznek az ágyások. Amikor elmondtam nekik a koncepciót, akkor közölték velem, hogy jó ötlet az is, de szerintük pedig + és – jelek vannak a kertben és tengelyesen tükröződnek az ágyások.”

Györfiné Herman Katalin

MISKOLC – Fényi Gyula Jezsuita Gimnázium, Kollégium és Óvoda

„Ültettek epret, málnát, dugtak el hagymát, és ültettek gyógynövényeket. Az ültetés előtt megbeszélték, megtanulták, hogy melyik növénynek mikor van az ültetési ideje, melyik bírja a téli fagyokat, melyiket kell majd tavasszal ültetni.

A diákok a munkálatok során a fizikai munkát, az ásást, gereblyézést, kapálást élvezték a leginkább, volt aki először használt életében kerti szerszámokat. Másoknak a táblák elkészítése, megfestése jelentette az élményt nyújtó feladatot. Voltak, akik az elméletet tették láthatóvá mindenki számára infografika készítésével. Mindenki megtalálta, hogy ő mivel tud hozzájárulni a kert kialakításához és műveléséhez.”

Bukovszki Edit

MISKOLC – Hámori Waldorf Általános Iskola, Gimnázium és AMI

„Új területre málnás telepítését kezdtük el. Kialakításra került – remélhetőleg végleges helyére – az iskolai komposztáló. Ehhez raklapokból keret készítéséhez kezdtünk. Az első gyógynövényes ágyásokat is kialakítottuk. Ide levendula ültetvény kerül, mely hosszú távon lehetőséget ad a téli iskolakerti munkálatok tantermi folytatásához. A gyógynövények feldolgozásával olyan termékeket szeretnénk előállítani, amelyeket adományokért cserébe szeretnénk felajánlani az iskolánkat támogatóknak.”

Murányi Emese

MOCSA – Mocsai Arany János Általános Iskola

„Forráság volt szeptemberben és az esővíz gyűjtő tartályunk alján éppen csak egy pici víz csörgedezett. A gyerekek észrevették, hogy apró lények mozognak benne. Gyorsan vettünk belőle mintát, s mikroszkóp alatt beazonosítottuk az élőlényeket: szúnyoglárvák és vízi bolhák voltak. Egy gyorsan rögtönzött természetismeret órához vezetett az egyszerű kerti óránk. Nagyon jól mutatja, hogy mennyire jólehetőségeket biztosít a kert egyéb iskolai tevékenységekhez, tanulási folyamatokhoz.”

Hricsovinyi Gabriella

MONORIERDŐ – Monorierdei Fekete István Általános Iskola

„Október folyamán talajlazítást végeztünk a veteményeskertben majd bevetettük mustárral és mézontó fűvel. A talaj védelmére lombot használunk talajtakaróként. AZ iskolakert kialakításával, a közös munkával, a környezeti nevelésen kívül megvalósult közösségépítés is még jobb irányban. Várták a kertművelést, az ehhez kapcsolódó órákat. Szívesen tevékenykedtek, beszélgettek, aktívan részt vettek a megvalósításban.”

Reggel Dóra

NAGYHEGYES – Nagyhegyesi Veres Péter Általános Iskola

„Többféle ágyást alakítottunk ki: négy ágyásba mustármagokat szórtunk, egy ágyást levelekkel fedtünk, és lett egy hagymás ágyásunk, melybe fokhagymát és hagymát dugdostunk.

A fákról levágott ágakat kétféle méret szerint szortíroztuk és kupacokba halmoztuk, hogy az a kertben lakó vagy idetévedő állatoknak téli menedékül szolgálhasson. Felhívtuk a gyerekek figyelmét arra, hogy ez egy másfajta komposztáló, amire szintén figyelmet kell fordítanunk, érdemes figyelgetniük.”

Ráczné Jankó Fruzsina

NYÍREGYHÁZA – Nyíregyházi RIDENS Gimnázium, Szakgimnázium, Szakiskola és Kollégium

„Az idei munkakezdés, a kertben termesztett alapanyagokból készült lecsófőzessel indítottuk a kollégákkal, ami hozzájárult egy pozitív, jó hangulatú tanévkezdéshez.

Adiákok pedig, akikkorábban „kertművelők” voltak, érdeklődve mentek és szedték a szendvicsükhöz az érett paradicsomot. Mikor már hűvösebbre fordult az idő és már kevésbé érték be, akkor sem adták fel. A zöld paradicsomokat leszedve a tanterem ablakpárkányában utóérlelték. Öröm látni, ahogy „tünedeznek el” a már beérett paradicsomok.”

Török András

OKÁNY – Okányi Általános Iskola

„Változott a pedagógusok szemlélete, alkalmasszerűen néhányan bekapcsolódtak a kerti tevékenységekbe. A technikai dolgozók a kert működése óta fokozottabban figyelnek a szelektív hulladékgyűjtésre.

Tavasszal az egyik kislány vállalta, hogy majd ő kiírtja a „parlagfűvet”! Kapott hozzá védőkesztyűt és megoldotta a feladatot. Egész nyáron nem találkoztunk egy szál parlagfűvel sem. Ősszel, amikor gyomláltunk, megkérdezte, hogy most is kiírthatja-e a parlagfűveket. A tanárnő éppen más munkafolyamatot irányított és rábólintott, hogy persze csináld. A kislány a foglalkozás végén örömmel mutatta, hogy két nagy csokorral is szedett. Azonban kiderült, hogy a frissen kelt büdöskéket szedte ki.”

Simon Imre

PÁND – Pándi Általános Iskola

„Maga a kert kialakítása egy nagy csoda volt. Sokáig nem történt semmi, bármennyire is szerettem volna már augusztus második felétől elkezdni a kert kialakítását, az ottani munkálatokat, valami mindig áthúzta a számításaimat (időjárás, a megígért segítség mégsem ért rá, a munkagép elromlott, stb). Aztán egy napon szerencsés csillagállás következett be. Három nap alatt rendeződött minden és végre minden ígéret és felajánlás megvalósult. Létrejött Az iskolakert.”

Ágnes Hugyákné Palló

PANNONHALMA – Pannonhalmi Szent Benedek Általános Iskola és AMI

„Az iskola területéből egy csendes, kevésbé használt területet választottunk ki erre a célra. Sajnos a föld régebbi építkezések, fészerbontások maradványai miatt nem volt teljesen megfelelő, ezért az ágyások kijelölésekor úgy döntöttünk, hogy 20 cm-es keretekkel kiemeljük az ágyásokat.

Ez idő alatt a technikát tanító kolléganő magfogással, magtasak készítésével foglalkoztatta a gyerekeket. Salátát is vetettek virágládjába, aminek a fejlődését figyelemmel kísérik.”

Szűcs Katalin

PÉCS – Kerek Világ Általános Iskola

„Megkezdtük a kertet körbe keríteni oszlopokkal, amit, ha jó idő lesz még, akkor a gyerekekkel a már korábban kivágott fák ágait szeretnénk berakni az oszlopok közé.

A gyerekek nagy érdeklődéssel fogadták, és kíváncsian várták már, hogy részt tudjanak venni az iskolakert életében. Nagyon hasznos szemléltető eszköznek bizonyult a komposztláda „beüzemelése”, mert a gyerekek aktívan és szívesen vettek részt a feltöltésében.”

Mezővári Andor

PÉCS – PTE GYÁIG Deák Ferenc Általános Iskolája

„A kerti munkák mellett volt alkalom rácsodálkozni a kertünkben élő kis állatokra, a fűszernövények és gyümölcsök illatára, ízére, színére. Sok mese, kézműves tevékenység (sövény szövés, növényjelölők, lekvár, ecet, szörp címke, fatörzs és levélenyomatok, fűszer-ecet, mentás desszertcukor... készítésére) kísérletekre vízzel, földdel, és a megfigyelések rögzítésére is. A kialakított terápiás kertrészünkben már tartottunk fejlesztő biblioterápiás foglalkozást, kutyás segítséggel. Volt két alkalommal kerti szabaduló foglalkozásunk is, SEGÍTSÉG! A KERTBEN RAGADTAM címmel. Minden feladat a kerttel, növényismerettel volt kapcsolatos. Székely-magyar rovásírás kódolás, logikai - kombinatorikai játékok, híres magyar szőlőnemesítőről tablókészítés, igaz-hamis állítások...”

Nyíró Gizella

PUSZTAVÁM – Pusztavámi Német Nemzetiségi Általános Iskola

„Több pozitív hatását is érezzük a kertnek. Segítő kollegákkal kialakított munkacsoportunkban jó hangulatú tervezések, ötletelések folynak, és természetesen a konkrét terepen végzett munka is igazi csapatépítő hatású. Ugyanez mondható el az osztályokról, jót tesz nekik a változatosság, érdeklődnek, szívesen segítenek...”

...belekezdünk egy virágoskert átalakításába, ami szintén az iskolához tartozik, és a gyerekek mindenképpen pozitívan élik meg, hogy minden reggel az általuk gondozott virágoskert mellett jönnek be az iskolába.”

Novák Zsuzsanna

RÁTKA – Rátkai Német Nemzetiségi Általános Iskola

„A mi kertünk valóban egy induló iskolakert, de már az első közösségi alkalom után biztosak vagyunk benne, hogy remek kezdeményezéshez csatlakoztunk. Első kertrendező családi piknikünkön a szülők mellett nagyszülők is igyekeztek átadni tapasztalataikat és megmutatni a gyerekeknek, mit hogyan csináltak ők régen. Figyelő szemeik mellett ültették el a gyerekek a dughagymát, retket, salátát, petrezselymet, spenótot. Hatalmas élmény volt 3 generáció közös munkáját látni.”

Hamvai Judit

ROZSÁLY – Maróthy János Általános Iskola

„Húsvét után visszatérve az iskolába, már el tudtuk kezdeni az ágyások kialakítását és a veteményezést, ültetést. Elsőként a dughagymát, majd a sárgarépát, petrezselymet, babot, hónapos retket, borsót és burgonyát ültettük el. A veteményes után igyekeztünk egy gyógynövényes részt is kialakítani... Számomra az egyik legpozitívabb élmény már az első kerti munkálkodásunk alkalmával bekövetkezett. Az ágyások kialakítása és sorok kijelölése után az egyik hatodikos tanuló azt fogalmazta meg, hogy ő sohasem hitte volna eddig el magáról, hogy ilyen feladat elvégzésére is képes.”

Molnárné Nagy Orsolya

SOKORÓPÁTKA – Sokorópatkai Általános Iskola

„Nagy lendülettel álltunk neki a kert kialakításának. 18 kisgyerek izgatottan várta, hogy mit fogunk csinálni a kertszakkörön. Megkaptuk a komposztálót és megtanultuk a használatát. Beletettük a gilisztákat és a komposztálandó gazokat. Kialakítottunk három ágyást, ástunk, gereblyéztünk, horoltunk.

A 8. osztályosok az ásást úgy értelmezték, hogy 3 méter mély gödröket ástak a talajba. Aztán persze temethették vissza.”

Szűcs Krisztina

SOMOGYVÁR – Somogy Megyei Óvoda, Általános Iskola, Szakiskola, Készségfejlesztő Iskola, Kollégium, EGYMI

„A leszedett zöld paradicsomból és hagymából a gyerekekkel csalamádét készítettünk az iskola tankonyhájában. Megtörtént a magaságyás feltöltése földdel és ebben a hónapban elkezdtük a tél alá vetést is (saláta, hagyma). Novemberben tervezzük még szőlőtő beszerezését és elültetését. Tavaly ősszel a magaságyás fel nem használt részeire árvácskákat ültettünk, melyek egészen március - áprilisig üde színfoltjai voltak kertünknek, ezt az idén is meg szeretnénk tenni!

A tavalyi tanévben sokszor előfordult: megállítottak a diákok a folyosón, hogy mikor jöhetnek a kertbe.”

Bengyák Rózsa

SZEKSZÁRD – Szekszárdi Dienes Valéria Általános Iskola

„A gyerekek elképesztő lelkesedéssel várják és végzik a kerti munkákat. Az alsó és felső tagozat is elkezdett összekapcsolódni. A felső tagozatosok többször segítettek vizet hordani; rendszeresen készítenek festett kavicsokat és faragott karókat növényjelölőnek. A gyerekek egyre inkább magukénak érzik a kertet, és az udvar többi részében lévő növényekre is sokkal jobban vigyáznak. A télre gondolva felvetették, hogy legalább az ablakban kertészkedjünk. Az egyik kislány javaslatára már növesztettünk befőttesüvegben retekcsírárt, amit élvezettel fogyasztottak el.”

Márkus Anikó

SZENDRŐ – Abigél AMI és Gimnázium Szendrői Telephelye

„Sokkal tudatosabban bánnak a fiatalok a zöldhulladékkal például. Sok növényt ismernek, hiszen erdő vesz körül minket, ahol gyakran barangolnak - meglepődtek, mennyi hasznos növény található egy kertben is /csipke, csalán, kamilla, cickafark/. Érdeklődőek, mit és hogyan lehet fölhasználni majd. Alapvetően minden érdekli őket, amelynek kézzel fogható, látványos eredménye van. Össze tudják kapcsolni a tanórai anyagot azzal, amit tapasztalnak a kertben, és ez már eredmény.

Mindig jó érzéssel tölt el minket, amikor látjuk, hogy a nálunk tanuló tizenévesek egymást segítik, együttműködőek, és terveznek. Ez utóbbi talán a legfontosabb.”

Csősz Áron

SZOLNOK – Szolnoki Kodály Zoltán Ének- zenei Általános Iskola és Néptánc Alapfokú Művészeti Iskola

„...a kert teljes területén a takarásos gyomírtás módszerét felhasználva kezdtük meg a tarackbúza irtását... Augusztus utolsó hetében a kertet felrotáltuk és kőmentesítettük a technikai személyzet segítségével...”

A folyamatosan megjelenő gyomok eltávolítását, többek közt a saját, nagyon lelkes, másodikos osztállyal szoktam végezni. A múlt héten 'gyökérhosszúság' versenyt rendeztünk. Mindenki a saját kis vödörbe gyűjtögette a gyomokat. A tevékenység végén mindenki kiválasztotta a gyomjai közül a leghosszabb gyökérrel rendelkezőt, amit mérőszalaggal megmértünk. A leghosszabb 47 cm volt.”

Gura Judit

SZOMBATHELY – Apáczai Iskola

A tanévkezdő közös kertépítő munka átvezetett minket a vakációból az iskolába. A tanév elejére oly' jellemző feszültség, a „Hogyan is kezdjük?” - aggodalma könnyedén oszlott. Minden osztály vidáman munkálkodott, s ha körülnéztünk az ember az iskolaudvaron, érezte, igen, ezt a lázas, munkára való kedvet kellene megőrizni a tanév végéig. Egy tanítványom, látva, hogy megőrkíttem a délelőtti pillanatait, így kiáltott: „Andi néni! Ezt fényképezd le! Még az égen is korona van!”

Ale Andrea Rajcziné

SZOMBATHELY – Szombathelyi Neumann János Általános Iskola

Szereztünk szalmát mulcsnak, melyet majd a tél beállta előtt szétterítünk az ágyásunkon, mind a talajtakarás, mind a talaj termékenyítés céljából. Illetve egy másik, új területünkön kezdtük meg a bio gyommentesítést, letakarással, ahol is tavasztól a festőnővényeket szeretnénk elültetni, s majd szaporítani.

Bátran kijelenthetem, hogy amióta elkezdtünk kijárni a kertbe „dolgozni”, az Iskolakert Programnak köszönhetően, a gyerekek ezt az órát várják a legjobban :-), élvezik minden percét. Bár rövid ideje tevékenykedünk, gazdálkodunk; mégis nagyon sok hasznos dolgot tanultak, tapasztaltak meg a gyerkőcök, s szeretettel és ügyesen végzik a „feladatukat”.

Vida Anikó

TAKTABÁJ – Patay Sámuel Általános Iskola

„Felszántásra került a kert, majd megboronálták a friss szántást. Az iskolakert jobb oldalán kialakítottunk 5 db ágyást, ahova belevetettük az őszi magvakat, mint például saláta, mustármag, zöldség, illetve vöröshagymát és fokhagymát. Karókkal és kis kártyákkal jelöltük a vetemények helyeit. A kártyákat a gyerekek készítették a délutáni foglalkozásokon. A tavaszra tervezett gyümölcsfák ültetése most ősszel megtörtént, szilvafákat telepítettünk, melyekhez szintén karókat ütöttünk le.”

Gergely Tamás

TÉNYŐ – Tényői Ady Endre Általános Iskola

„A kert vezető pedagógusa látott valahol a talajtakarásnak egy (számunkra) újfajta módját: az ősszel lehullott falevelek kiválóan alkalmasak erre a feladatra. Közzétettük az iskola közösségi oldalán, hogy az őszi udvartakarítás során összegyűjtött faleveleket köszönettel fogadjuk az iskolában. A felhívás kapcsán szülők, óvodások gyűjtötték és hozták nekünk zsákokban a leveleket, ami azóta már a kertben levő növényeket takarja.”

Petrovicz Tünde

TEVEL – Teveli Általános Iskola

„Kialakítottunk 4 nagy és 1 kisebb emelt ágyást régi gerendákból. Lekezeltük használt étolajjal. Majd a területüket felástuk, kartonpapírral takartuk, erre faapríték, marhatrágya fű- és levélnyesedék, majd föld került. Az egyik nagy ágyást már ősszel beültetjük fokhagymával, hagymával, fejes salátával és spenóttal. A gyerekek szívesen, kitartóan dolgoznak benne. Azok a tanulók is, akik esetleg tanulni annyira nem szeretnek.

Az ágyások kialakításánál az egyik kolléganőnk tolt a földdel teli talicskát és amikor kiöntötte belőle a földet, ő is beleesett az ágyásba. Elhúzta a súly.”

Rachlerne Kelemen Annamária

Tiszaékcskei Református Általános Iskola és Gimnázium

„Megtanultunk kertész-naplót vezetni. Kialakítottunk egy fűszer és gyógynövény kertet, néhány alkalmon keresztül a gyógynövényekkel foglalkoztunk, és herbáriumokból kerestük ki a gyógyhatásaikat. Vettünk búzát, mustárt, retket, bakhátságba petrezselymet, retket, mákot, duggattunk foghagymát. Szüreteltünk másodvetett zöldbabot, amit szétosztottunk a gyerekek között. Kóstolgattuk a csírákat, magokat. Betakarítottuk a pattogatni való kukoricát. Kitűzdeltük, és már ki is ültettük a salátáinkat.

Amikor elkezdtek a kerti foglalkozásokat az egyik kisgyerek azt mondta, „Ez volt életem legjobb napja az iskolában”

Komoly Cecília

ZALAHALÁP – Csontváry Általános Iskola és AMI

„Őszi búza lett vetve a szabadföldbe, amihez a vetőmagot az egyik diákunk gazdálkodó családja biztosította. Tavasszal, nyár elején bemutatható lesz, miből készül a liszt, a kiváló magyar kenyér alapanyaga.

Az iskola melletti patakából öntöztük a kiskertet. Az egyik felsős osztály három kannával elindult a beszerzésre. A víz csak nem érkezett meg, utána néztünk kollégánkkal, hogy merre járnak a gyerekek. Feladatukat elhagyva önfelédtt béka gyűjtésbe kezdtek. Nevetve, vidáman, egymást ugratva váltak gyerekekké, amire nem volt példa az előző időszakból a sok tanulás, iskolai leterheltség mellett.”

Stankovics Edina

TOVÁBBLÉPÉSI LEHETŐSÉGEK A PROGRAMBAN RÉSZTVEVŐ ISKOLÁK SZÁMÁRA

A program során kiemelt hangsúlyt kapott a **fenntarthatóság**, a környezeti szempontból fenntartható megoldások keresése csakúgy, mint az iskolakert működésének fenntarthatósága. Tartós, minőségi, gondosan összeválogatott eszközök mellett a tudásátadás szolgálta mindezt.

Bár a program IV. üteme 2022. december 31-ével véget ért, a kertvezetők nem maradnak magukra. Az Iskolakertekért Alapítvány továbbra is segíti munkájukat, megoldást keres nehézségeikre, melynek kerete a Kárpát-medencei magyar iskola- és óvodakertek intézményesült kapcsolati rendszere, a csatlakozókat váró **Iskolakert-hálózat**.

Miért érdemes csatlakozni az Iskolakert-hálózathoz?

- A hálózati tagok értesülhetnek az iskolakerteket érintő eseményekről
- Rendezvényeken, műhelynapokon, **országos találkozókon** ismerkedhetnek további iskolakerti jógyakorlatokkal
- **Indulhatnak** a hálózati tagok számára kiírt **pályázatokon**
- Ingyenesen hozzáférhetnek az „Iskolakert-füzetek” kiadványsorozathoz és folyamatosan bővülő szakmai anyagokhoz
- A Hálózat segítségével **kert-kapcsolatokat** építhetnek országszerte
- Kedvezményes vásárlásokat és **ingyenes szolgáltatásokat** vehetnek igénybe

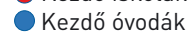
A csatlakozás módjáról tájékozódni lehet az Alapítvány honlapján: www.iskolakertekert.hu

Az Alapozó Alprogramban mentorszerepet vállaló iskolák további gyakorlati tanácsot, megtekintési és **hospitálási lehetőséget** biztosítanak **13 megyében**, 11 iskolakerti és 5 óvodakerti helyszínen.

Az Iskolakertekért Alapítvány gyűjti a **hazai és nemzetközi jó gyakorlatokat**. A jövő fontos feladata az iskola-kert-mozgalom nemzetközi összekapcsolása is, hogy a kertvezetők határokon átvélve is segíthessék egymást. Ezt szolgálja a megújult honlap **közép-európai iskolakerti térképe** is.

A működő iskolakertek további fejlesztését az ORSZÁGOS ISKOLAKERT-FEJLESZTÉSI PROGRAM későbbi alprogramjai szolgálhatják a jövőben.

IV. ütem – 2022

Az **ORSZÁGOS ISKOLAKERT-FEJLESZTÉSI PROGRAM**
részeként zajló **Iskolakerti Alapozó Alprogram**
2022-ben a IV. ütemét valósította meg.

ENERGIAÜGYI MINISZTERIUM

MAGYAR NEMZETI
VIDÉKI HÁLÓZAT

ISKOLAKERTÉKÉRT
ALAPITVÁNY

KÉK BÖLYGŐ
KÖRNYEZETVÉDELMI ALAPITVÁNY

GYÓTS VELEM, JÁTSZ VELEM, NYERJ VELEM